

Barijere suradnji škola i osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji

Lalić, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:922161>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-05**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za pedagogiju

**BARIJERE SURADNJI ŠKOLA I OSOBA KOJE SU RODITELJSTVO OSTVARILE U
ADOLESCENCIJI**
Diplomski rad

Ana Lalić

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Barbara Kušević

Zagreb, 2023.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Postajanje roditeljem u periodu adolescencije	3
2.1. Teorijsko određenje osobe koja je roditeljstvo ostvarila u adolescenciji	3
2.2. Adolescentske trudnoće u Hrvatskoj i svijetu	4
2.3. Posljedice i percepcija adolescentskog roditeljstva u društvu	6
3. Barijere suradnji škola i osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji	8
3.2.1. Barijere koje proizlaze iz karakteristika obitelji i roditelja	12
3.2.2. Barijere koje proizlaze iz karakteristika nastavnika i odgojno-obrazovne ustanove	15
4. Empirijsko istraživanje	17
4.1. Određenje problema istraživanja	17
4.2. Postupci i instrumenti	19
4.3. Uzorak	22
4.4. Način provođenja istraživanja	24
4.5. Obrada podataka	24
5. Analiza rezultata i rasprava	26
6. Istraživački neuspjeh i što iz njega možemo naučiti?	27
6.2. Metodološki izazovi predstavljenog nacrtu istraživanja	30
6.2. Esencijalizacija uloge dobi u suradnji škole s osobama koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji	38
7. Radionica „Sve su obitelji jednako vrijedne“	40
7.1. Artikulacija radionice	40
8. Zaključak	44
9. Literatura	46
Web-izvori	61
Prilog 1 – Molba moderatorima za dijeljenje poziva na istraživanje	63
Prilog 2 – Poziv na istraživanje koji će se objaviti na forumima i društvenim mrežama	65
Prilog 3 – Informacije o istraživanju navedene prije samoga anketnog upitnika	66
Prilog 4 – Informirani pristanak	68
Prilog 5 - Anketni upitnik	70
Prilog 6 – Izjava Povjerenstva za etičnost u pedagojskim istraživanjima	71

Prilog 7 – Opis situacija namijenjen sudionicima broj 2	72
Prilog 8 – Opis situacija namijenjen sudionicima broj 4	74
Prilog 9 – Listić namijenjen sudionicima 1 i 3	76
Prilog 10 – Evaluacijski listić	77

Barijere suradnji škola i osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji

Sažetak

Ovaj rad bavi se roditeljskim iskustvima i barijerama suradnji škole i osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji. Teorijski dio rada bavi se terminološkim i znanstvenim određenjem osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji, a zatim nudi sustavan pregled potencijalnih barijera suradnji obitelji i škole za koje se može pretpostaviti da su barijere suradnji s osobama koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji. U empirijskome dijelu predstavlja se nacrt istraživanja čiji je cilj opisati barijere suradnji obitelji i škole koje su osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji identificirale u suradnji sa školom koju njihovo dijete pohađa, a za koje smatraju da proizlaze iz dobi u kojoj su postali roditeljima, kao i roditeljske prijedloge za eliminaciju tih barijera. Anketni upitnik ispunilo je 10 sudionika na osnovu čijih odgovora nije bilo moguće izvući empirijski relevantne zaključke. Zato se nastavak ovoga rada posvetio refleksiji na provedeno istraživanje i detekciji potencijalnih razloga neuspjeha ostvarivanja cilja. To su odabir metode i uzorka, esencijalizacija roditelja i sl. Zatim se predstavljaju alternativni metodološki smjerovi i rješenja istraživanja ovoga fenomena. Za kraj se predstavlja jedna radionička aktivnost namijenjena učiteljima razredne nastave čiji je cilj poticanje inkluzivnog pristupa suradnji obitelji i škole te njihova samorefleksija prakse.

Ključne riječi: *uključivanje roditelja, dob ostvarenja roditeljstva, karakteristike obitelji, škole i nastavnika, istraživački izazovi*

Barriers to cooperation between schools and persons who became parents during adolescence

Abstract

This paper focuses on parental experiences with cooperation and barriers to cooperation between schools and persons who became parents during adolescence. The theoretical part of the paper pretains the terminological and scientific definition of persons who became parents during adolescence, and then offers a systematic overview of potential barriers to cooperation between families and schools, which can be assumed to be barriers to cooperation with persons who became parents during adolescence. In the empirical part, a draft of the research is presented, the aim of which is to describe the barriers to the cooperation between family and school that persons who became parents during adolescence identified in cooperation with the school their child attends, and which they believe stem from the age at which they became parents, as well as parental suggestions for eliminating those barriers. The questionnaire was completed by 10 participants, whose answers were not enough to draw empirically relevant conclusions. That is why the continuation of this paper is devoted to reflection on the conducted research and the detection of

potential reasons for the failure to achieve its goal, such as the choice of method, sample, essentialization, etc. After that alternative methodological directions and solutions to the research of this phenomenon are presented. Finally, a workshop activity intended for classroom teachers is presented, the goal of which is to encourage an inclusive approach to family-school cooperation and teachers self-reflection of their approach to parents.

Key words: *parental involvement, age of becoming a parent, characteristics of family, school and teachers, research challenges*

1. Uvod

Posljednjih desetljeća može se primijetiti zaokret ka isticanju važnosti obitelji u odgojno-obrazovnome procesu i poticanju sve intenzivnije suradnje roditelja učenika s odgojno-obrazovnom ustanovom. Time su roditelji i odgojno-obrazovni djelatnici postali ravnopravni partneri koji svojim zajedničkim djelovanjem nastoje postići zajednički cilj – *obrazovni i odgojni razvoj i uspjeh učenika*. Međutim, da bi bilo moguće ostvariti taj cilj, potrebno je osigurati da se suradnja obitelji i škole odvija na kvalitetan način pun međusobnog razumijevanja i poštovanja (Fan & Chen, 2001). Kako bi to bilo moguće, škole trebaju prepoznati da se obitelji učenika mogu razlikovati po svojoj strukturi, socio-ekonomskom statusu, etničkoj, rasnoj i vjerskoj pripadnosti ili nekom drugom obilježju (Clay, 2007, prema Porter, 2008). Naime, svaka je obitelj jedinstvena te škola mora voditi računa o tome da osigura inkluzivnu suradnju dostupnu svim roditeljima. Razmatranjem navedenog otvara se pitanje – *Je li vizija suradnje koju škola ima podjednako dostižna svim roditeljima?*

U literaturi se može pronaći veliki broj istraživanja koji proučava barijere suradnji škola s određenim skupinama roditelja (Crozier, 1999; Crozier & Davies, 2007; Hornby, 2011 i dr.) za čije se potrebe i mogućnosti pretpostavlja da mogu ostati nezamijećene od strane škole. Kada te potrebe i mogućnosti ostanu neprepoznate, roditelji se mogu osjećati nepozvano i kao da ih škola ne shvaća, a škola roditelje može poimati kao nezainteresirane. Iz navedenoga je jasno da je potrebno znanstveno proučiti kakva su iskustva sa suradnjom različitih skupina roditelja kako bismo dobili bolje razumijevanje suradnje i na koji način je možemo unaprijediti.

Osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji čine relativno malu skupinu roditelja u Republici Hrvatskoj i njihova iskustva sa suradnjom, koliko je meni poznato, nisu empirijski proučavana ni u domaćoj ni u internacionalnoj pedagogiji. U ovome radu odabrano je istražiti barijere suradnji škola s osobama koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji s ciljem boljeg razumijevanja iskustava te skupine roditelja sa suradnjom. S obzirom na to da je njihova dob u kojoj su postali roditeljima niža od one koju društvo smatra prikladnom za roditeljstvo (Hertfelt Wahn et al., 2005) i da istraživanja posljedica adolescentskog roditeljstva pokazuju da ono ima

posljedice na životne okolnosti roditelja i djeteta (Birch, 1998; Furstenberg, 1987 et al. i dr.), potrebno je razmotriti kako izgleda suradnja ove skupine roditelja i škole.

U teorijskom će se dijelu prvo odrediti posljedice adolescentske trudnoće za roditelje, a potom će se, nakon određivanja suradnje obitelji i škole, prikazati moguće barijere suradnji škola i osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji na osnovu empirijskih znanja o barijerama suradnji i o posljedicama adolescentske trudnoće. U empirijskom će se dijelu predstaviti planirano istraživanje i analizirati se prikupljeni odgovori, kao i razlozi zašto se istraživanjem nisu utvrdile barijere suradnji. Potom će se ponuditi alternativni smjerovi za daljnja istraživanja. Za kraj će se ponuditi jedna radionička aktivnost koju pedagozi mogu provesti s odgojno-obrazovnim djelatnicima škole čiji je cilj osvijestiti ih o obiteljskim različitostima, vlastitim predrasudama i važnosti inkluzivnog pristupa suradnji.

2. Postajanje roditeljem u periodu adolescencije

2.1. Teorijsko određenje osobe koja je roditeljstvo ostvarila u adolescenciji

*The World Health Organization*¹ definira adolescenciju kao prijelazni period između djetinjstva i odrasle dobi koji traje od početka puberteta u 10. godini života do 19. godine. Tijekom adolescencije dolazi do ubrzanog fizičkog, kognitivnog i psihosocijalnog razvoja. Unatoč relativnom znanstvenom konsenzusu o tome što adolescencija jest, granica kada počinje, a posebno kada adolescencija završava prilično je neodređena i razlikuje se ovisno o povijesnome, društvenome i kulturološkome kontekstu, pri čemu se adolescencija produžuje sukladno stupnju razvijenosti nekog društva (Maleš, 1995). Dio kritičara ranije spomenute definicije ističe da je ona izvorno nastala na polovici 20. stoljeća, tj. u različitim društvenim okolnostima i da ju je potrebno proširiti. Iz navedenog razloga razdoblje adolescencije proširuje se na period od 10. godine do ranih 20-ih godina (Steinberg, 2017) ili sve do dobi od 25 godina u nekih drugih autora (npr. Meeus, 2019). Pomicanje granice objašnjava se dužim trajanjem školovanja i kasnijim stupanjem u brak te odgađanjem roditeljstva (Sawyer et al., 2018), tipičnima za 21. stoljeće, tj. kasnijim ostvarivanjem neovisnosti. Iz navedenog proizlazi i definicija koju predlaže Steinberg (2014) prema kojoj je adolescencija period od stupanja u pubertet do ostvarivanja društvene samostalnosti, tj. preuzimanja društvene uloge odrasle osobe. Rudan (2004) smatra da rana adolescencija traje od 10 do 14 godine, srednja adolescencija od 15 do 18 godina, dok je kraj kasne adolescencije teško odrediti, ali je postavlja na 22. godinu. Steinberg (2017), s druge strane, ranom adolescencijom smatra dob od 10. do 13. godine, srednjom od 14. do 17. godine, a kasnom od 18. do 21. godine, pri čemu se za određivanje granica faza adolescencije i njezina trajanja u cjelini koristi obrazovnim sustavom SAD-a. Iz navedenog pregleda i proučene literature vidljivo je da period koju obuhvaćamo terminom adolescencije nije lako precizno odrediti iako se većina autora slaže da adolescencija započinje pubertetom.² U ovome radu kao početak adolescencije uzima se dob od 10 godina, dok se krajem adolescencije smatra dob od 19 godina. Za takvo definiranje adolescencije postoji nekoliko razloga. Prvi razlog je da se gotovo svi autori slažu oko toga da je dob od 19 godina dio adolescentskog perioda, neovisno smatraju li da period završava tada ili traje

¹ https://www.who.int/health-topics/adolescent-health#tab=tab_1 (10.02.2023)

² Prosječno vrijeme nastupanja puberteta uzima se da je između 10 i 13 godina života s tendencijom da nastupa sve ranije, pogotovo u djevojaka (Gudjons, 1994).

duže. Također, dob od 19 godina u hrvatskom kontekstu odgovara dobi u kojoj se, ili prije koje se, završava srednjoškolsko obrazovanje, nakon čega veliki broj osoba ostvaruje višu razinu samostalnosti odlaskom na studij ili zaposlenjem (Jokić & Ristić Dedić, 2019). U ovom se radu razdoblje koje autori koji zastupaju suvremenu definiciju adolescencije nazivaju kasnom adolescencijom ne ubraja u adolescenciju. Razlog za to činjenica je da je riječ o periodu u kojem se ostvaruje značajnija razina samostalnosti i preuzimanja uloge odraslih, iako proces adolescentskog sazrijevanja možda nije u potpunosti dovršen. Kasnu adolescenciju i autori poput Steinberga (2017), koji zastupaju dužu definiciju adolescencije, smatraju periodom koji se poklapa s periodom „odrasle dobi u nastajanju“, koju Arnett (2007) određuje kao prijelazni period između adolescencije i odrasle dobi.

U literaturi i istraživanjima koja se bave temom adolescentske trudnoće i roditeljstva može se pronaći niz različitih termina za opisivanje osoba koje su roditeljima postali tijekom adolescencije, između ostalog roditelj adolescent (eng. *adolescent parent*) (Birch, 1997; Jorgensen, 1993; Samuels et al., 1994), mlada majka (eng. *young mother*) (Levine et al., 2001; Phoenix & Woollett, 1991), djeca koja imaju djecu (eng. *children who have children*) (Family Planning Association, 1994), majka učenica (eng. *schoolgirl mother*) (Dawson, 1997; Horwitz et al., 1991) i majka tinejdžerica (eng. *teenage mother*) (Allen & Bourke-Dowling, 1998; Hudson & Ineichen, 1991; Sharpe, 1987; SmithBattle, 1995) (Holgate & Evans, 2006). Međutim, niti jedan od navedenih termina ne opisuje roditelje koji su predmet ovog rada s dovoljnom preciznošću, s obzirom na to da se u literaturi koriste za opisivanje roditelja koji pripadaju određenoj dobnoj skupini u danom trenutku, primjerice za vrijeme adolescencije. Zato je u ovome radu odlučeno koristiti *termine majka/otac/roditelj/osoba koji/a je roditeljstvo/roditeljsku ulogu ostvario/la u adolescenciji* kojim se opisuju, koji obuhvaćaju one osobe koje su roditeljima postale u dobi od 10 do 19 godina, a obuhvaća sve roditelje koji su u navedenom periodu postali roditeljima, neovisno o njihovoj trenutnoj dobi.

2.2. Adolescentske trudnoće u Hrvatskoj i svijetu

Adolescentske trudnoće i roditeljstvo prisutne su kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj. Međutim u Republici Hrvatskoj adolescentske trudnoće i roditeljstvo, zbog nevelikog broja i

općenitog trenda smanjivanja, ne predstavljaju značajan društveni problem za razliku od velikog broja drugih država diljem svijeta. SAD je i dalje vodeća država Zapada po broju adolescentskih trudnoća, dok drugo mjesto zauzima Ujedinjeno Kraljevstvo (United Nations Children's Fund, 2001, prema Holgate & Evans, 2006). Prema podacima Center for Disease Control and Prevention (CDC)³ stopa nataliteta tinejdžera u SAD-u u padu je od 1991. godine i u 2019. godini zabilježena je rekordno niska vrijednost od 16.7 poroda na 1000 djevojaka u dobnoj skupini 15 – 19 godina. Prema podacima Ujedinjenih naroda za 2019. godinu situacija se u Europskoj uniji znatno razlikuje pa se tako 27 država članica EU-a zajedno nalazi značajno niže na ljestvici s 9 poroda na 1000 djevojaka u dobnoj skupini 15 – 19 godina.⁴ Pri tome stopa nataliteta tinejdžera u 2013. godini bila je najviša u državama Istočne Europe (25.9/1000) gdje Bugarska i Rumunjska značajno povisuju prosjek, a najniža u Južnoj Europi (11/1000) (Part et al., 2013).

Prema podacima *Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo*, 7.6 na 1000 djevojaka koje pripadaju dobnoj skupini 15 – 19 godina postalo je majkama u Republici Hrvatskoj u 2020. godini (Rodin et al., 2021). Navedeno pokazuje da se Republika Hrvatska nalazi ispod prosjeka EU-a. Rodilje starosti u dobi 15 – 19 čine 2.08% svih roditelja, dok su u dobnoj skupini ≤14 zabilježena samo 2 poroda (0,01%). Ti podaci pokazuju pad stope poroda u Republici Hrvatskoj djevojaka u dobi od ≤14 i 15 – 19 godina u petogodišnjem periodu. Tako je ona za 2019. iznosila 8,9/1000, 2018. - 8,7/1000, 2017. - 9,2/1000 za djevojke u dobnoj skupini 15 – 19 (Cerovečki et al., 2020).

Kada se dijete rodi, jedan od prvih problema ostvarivanja svoje roditeljske uloge s kojima se suočavaju osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji skrbništvo je koje se uređuje *Obiteljskim zakonom* (2019). Naime, tu su u iznimno nepovoljnoj poziciji majke u dobi nižoj od 16 godina koje ne mogu dobiti skrbništvo nad svojim djetetom, već se imenuje privremeni skrbnik. S druge strane, majke starije od 16 godina mogu sudu podnijeti zahtjev o stjecanju poslovne sposobnosti koja se inače stječe s punoljetnosti (Bojić et al., 2011). Nadalje, majkom se smatra žena koja je rodila dijete (NN 98/19, čl. 58), a utvrđivanje očinstva je zahtjevnije. Članak 60 *Obiteljskog zakona* (2019) određuje da se očinstvo utvrđuje presumpcijom bračnog očinstva, priznanjem ili sudskom odlukom. U slučaju očeva koji su roditeljstvo ostvarili u adolescenciji,

³ <https://www.cdc.gov/teenpregnancy/about/index.htm> (10.02.2023)

⁴ <https://data.worldbank.org/indicator/SP.ADO.TFRT?locations=EU> (10.02.2023)

očinstvo može priznati maloljetna osoba koja je navršila 16 godina i shvaća posljedice priznanja, a osoba mlađa od 16 godina samo uz suglasnost njegovog zakonskog zastupnika (NN 98/19, čl. 63) i majke djeteta ili njezinog zakonskog skrbnika ako je mlađa od 16 godina (NN 98/19, čl. 64). Međutim, Kiselica (2008) ističe kako su adolescentske trudnoće zapravo “adolescentsko-odrasli problem” jer je stopa nataliteta viša među adolescenticama u vezama sa starijim partnerima, dok su adolescenti očevi djeteta u samo trećini svih trudnoća. Tako je medijalna dob partnera 18-godišnjih majki bila 4 godine viša, a majki do 14 godina skoro 7 godina viša od njihove dobi (Kiselica, 2008).

2.3. Posljedice i percepcija adolescentskog roditeljstva u društvu

Prije nego se okrenemo posljedicama adolescentskog roditeljstva trebamo pokušati odgovoriti na pitanje - *Zašto adolescenti imaju djecu?* Pri odgovoru ne smijemo pretpostaviti da je svaka adolescentska trudnoća slučajna i da je dijete neželjeno. Naime, istraživanje Hertfelt Wahn et al. (2005) potvrdilo je ranija istraživanja da adolescentske trudnoće nisu uvijek rezultat neuporabe kontracepcije, već se dio adolescenata indirektno odlučuje na dijete kada se nađu u teškoj životnoj situaciji. Kao drugi razlog navode da je adolescentsko roditeljstvo uobičajeno za neke obitelji, pogotovo u određenim kulturama gdje adolescentice ne doživljavaju svoju dob kao neprimjerenu za majčinstvo. Prema rezultatima empirijskih istraživanja suodnos nekoliko različitih faktora i specifični sklop okolnosti utječe na rizik od roditeljstva za nekog adolescenta (Furstenberg, 2003). Kao najrizičniji faktori ističu se nizak socio-ekonomski status i struktura obitelji iz koje adolescent dolazi. Tako primjerice adolescenti koji odrastaju u obiteljima u kojima su jedan ili oba roditelja odsutna i oni čija majka je postala roditeljem u dobi mlađoj od 19 godina češće i sami postaju roditelji u adolescenciji (Furstenberg et al., 1987). Kao rizični čimbenici u kombinaciji s drugim čimbenicima navode se rasa i etnicitet, nedostatak edukacije ili skepsa prema kontracepciji, dobna razlika između maloljetnica i njihovih partnera, izloženost seksualnom zlostavljanju, nisko samopouzdanje, seksualizacija mladih u medijima, obrazovne ambicije, uporaba narkotika i alkohola, adolescentska delinkvencija i dr. (Diaz & Fiel, 2016; Furstenberg, 2003; Imamura et al., 2007; Sterling Honing, 2012; Zeck et al., 2007). U literaturi se ističe kako navedeni čimbenici nisu samo rizični čimbenici adolescentske trudnoće nego su i direktni

prediktori situacije u kojoj će se osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji naći u odrasloj dobi (Mollborn, 2016; Smith & Pell, 2001; Turley, 2003 i dr.).

Adolescentsko roditeljstvo, pogotovo adolescentsko majčinstvo, u društvu se, ali i u znanstvenoj literaturi smatra nenormativnim životnim događajem koji nosi dugoročne negativne psihološke, fizičke, društvene i financijske posljedice za majku i dijete (Hertfelt Wahn et al., 2005). Zbog nedovoljnog životnog iskustva i niske stope zrelosti smatra se da imaju premalo znanja o roditeljstvu i dječjem razvoju, zbog čega nerijetko podcjenjuju dječje potrebe i osjećaju značajniji emocionalni i psihički stres pri roditeljstvu, što može rezultirati zanemarivanjem djeteta (Lacković-Grgin, 2010). U široj javnosti smatra se da trudnoća značajno ograničava mlade žene u završavanju srednje škole, zapošljavanju, pronalaženju bračnog partnera, izbjegavanju siromaštva i odgajanju djece koja su uspješna u školi (Lacković-Grgin, 2010). Međutim, sve veći broj komparativnih i longitudinalnih istraživanja (Birch, 1998; Furstenberg et al., 1987; NCPE, 2012; Zeck et al., 2007) pokazuje da su rana istraživanja preuveličala dugoročne učinke adolescentske trudnoće na roditelje, no istovremeno nisu pogrešna s obzirom na to da su pokazala postojanje niza obrazovnih, financijskih i psiholoških problema adolescenata koji su postali roditelji. Lacković-Grgin (2010) izvore tih posljedica vidi u psihološkoj nezrelosti, manjku roditeljskih vještina, ekonomskom stresu i stresu zbog nemogućnosti rješavanja krize identiteta prije preuzimanja roditeljske uloge. Kada govorimo o posljedicama, većina majki koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji, čak i ako su privremeno odustale od školovanja, završava srednjoškolsko obrazovanje, iako to čine kasnije i nešto manjem postotku od svojih vršnjaka, dok znatno manji broj nakon srednje škole upisuje fakultete (Birch, 1998; Furstenberg et al., 1987). Upravo su se obrazovne ambicije i ciljevi majki koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji pokazali kao prediktor ekonomske stabilnosti i uspjeha kasnije u životu (Zeck et al., 2007). Važno je napomenuti da na to hoće li roditelji morati napustiti školovanje i zaposliti se uvelike ovisi o postojećim uvjetima u kojima se obitelj nalazi i količini pomoći koju obitelj roditeljima adolescentima može pružiti (Mollborn, 2016). Dugoročno gledano, zabilježeno je da se osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji nalaze u boljoj financijskoj situaciji nego što je to očekivano (Birch, 1998; Furstenberg et al., 1987; NCPE, 2012). S druge strane, unatoč blago nižoj zaposlenosti od svojih vršnjaka, oni su u prosjeku radili lošije plaćene poslove s manjom razinom mobilnosti i imali značajno veći rizik od siromaštva (Birch, 1998; Furstenberg et al., 1987; NCPE,

2012). Nadalje, kao jedan od glavnih prediktora ekonomske i obrazovne situacije u odrasloj dobi definirana je socijalna podrška. Što je ta mreža osoba (rodbina, partnerova rodbina, učitelji, stručni suradnici i sl.) kojima se majka adolescentica mogla obratiti bila šira, to je njezin proces preuzimanja nove uloge bio lakši (DeVito, 2007). Nadalje, podrška od obitelji i djetetova oca, stupanj obrazovanja i razlike u godinama među adolescenticama pokazali su se kao glavni čimbenici koji doprinose pozitivnoj samopercepciji sebe kao majke i majčinstva kao stabilizirajućeg faktora i kao jedan od glavnih motivatora za postizanje obrazovnih ciljeva (DeVito, 2007). Istraživanje Seamark i Lings (2004) potvrdilo je da majke koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji majčinstvo u odrasloj dobi, unatoč teškoćama, doživljavaju kao pozitivan i motivirajući čimbenik u svojim životima, a ne kao faktor koji će ih spriječiti u postizanju svojih životnih ciljeva. Nadalje, usprkos trećini majki koje su u periodu od 5 godina od rođenja prvog djeteta ostale trudne 2 ili više puta, većina ih je na kraju imala manje djece nego što su planirale ili očekivale (Furstenberg et al., 1987). Mali broj parova koji su u adolescenciji ostvarili svoju roditeljsku ulogu ostaje zajedno, nakon čega skrb za dijete većinom preuzimaju majke (Furstenberg et al., 1987; NCPE, 2012).

3. Barijere suradnji škola i osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji

Kako je to sažela Epstein (2002:6), „način na koji škole brinu o djeci odražava se u načinu na koji škole brinu o obiteljima djece”, stoga nije iznenađujuće da je suradnja obitelji i škole danas u fokusu javne rasprave i velikog broja istraživanja u svjetskom i domaćem znanstvenom prostoru. Suradnja obitelji i škole jedan je od ključnih pokazatelja kvalitete odgojno-obrazovnog rada ustanova (Bartulović & Kušević, 2016). Kvalitetna suradnja u kojoj su svi njezini subjekti fokusirani na dobrobit djeteta, pozitivno utječe ne samo na dijete nego i na roditelje, učitelje, stručne suradnike i odgojno-obrazovne ustanove (Fan & Chen, 2001; Fan & Williams, 2010; Hill & Tyson, 2009; Jeynes, 2005 i dr.). Metaanalize koju su proveli Fan & Chen (2001), Hill & Tyson (2009) i Jeynes (2005) pokazale su da kvalitetna suradnja obitelji i škole ima značajan pozitivan učinak na školski uspjeh učenika, ali da snaga učinka ovisi o načinu na koji se roditelji uključuju u djetetovo obrazovanje. Nadalje, suradnja obitelji i škole pozitivno utječe i na akademsku samoeфикаsnost učenika, angažiranost oko školskih obaveza, intrinzičnu motivaciju (Fan & Williams, 2009), socijalne kompetencije i ponašanje te mentalno zdravlje (Smith et al., 2019).

Kada govorimo o roditeljima, kvalitetna suradnja obitelji i škole doprinosi boljem roditeljskom razumijevanju rada učitelja i škole, ali i boljoj informiranosti učitelja o djetetu i njegovom životu izvan škole (Epstein, 2002). Roditelji koji surađuju sa školom imaju veće samopouzdanje u sebe kao roditelja, osjećaju se korisnije i zadovoljnije te imaju pozitivniju sliku škole (Fan & Chen, 2001).

Kada se u znanosti piše o odnosu obitelji i škole najčešće se koriste termini „suradnja, partnerstvo, uključivanje, angažiranost i podrška roditeljima” (Višnjić Jevtić, 2018: 78). Međutim u hrvatskom znanstvenom prostoru autori najčešće govore o suradnji i partnerstvu. Tako Ljubetić (2014: 4) partnerstvo određuje kao „najvišu razinu suradničkih odnosa pojedinaca iz obiteljske zajednice usmjerenih na postizanje zajedničkog cilja, a koji se odvijaju u određenom kontekstu i imaju određeno vrijeme trajanja”. Partnerstvo za razliku od suradnje polazi od principa egalitarnosti i recipročnosti obaju strana, tj. „obitelj i ustanova smještaju dijete, njegovu dobrobit, potrebe i kapacitete u centar pozornosti obiju strana koje imaju iste interese, ciljeve i zadaće” (Ljubetić, 2014: 6). U partnerskom se odnosu na roditelje gleda kao na stručnjake u odgoju i poznavanju svog djeteta, a odgojitelje/učitelje/stručne suradnike kao stručnjake u profesionalnom smislu (Hornby, 2011, prema Višnjić Jevtić, 2018:78). Prema Višnjić Jevtić (2018) partnerstvo obitelji i škole najpoželjnija je vrsta odnosa, svojevrsni ideal radi čega Bartulović & Kušević (2016) prednost daju terminu suradnja jer smatraju da termin partnerstvo maskira odnose moći koji gotovo nikada nisu uravnoteženi između obitelji i škole. U ovom radu prihvaća se definicija suradnje obitelji i škole koja uključuje “kontinuirano razmjenjivanje informacija, iskustava i emocija između članova obitelji i djelatnika škole (nastavnika, stručnih suradnika, ravnatelja) te njihovo suodlučivanje o različitim aspektima djetetova školovanja” kao i “uključivanje članova obitelji u različite djetetove (izvan)školske aktivnosti s ciljem demonstriranja važnosti obrazovanja i podupiranja djetetova cjelovitoga razvoja” (Bartulović & Kušević, 2016: 90).

Roditelji i učitelji međusobno se razlikuju po svojim „povijesnim, ekonomskim, obrazovnim, etničkim, klasnim i rodnim iskustvima” (Hornby & Lafaele, 2011:19). Pogledamo li statistiku TALIS istraživanja za 2018. godinu vjerojatno je da će roditelji surađivati s visokoobrazovanom učiteljicom, nastavnicom, psihologinjom ili pedagoginjom starosti od 40 do 45 godina koja pripada srednjoj klasi i zarađuje između 5660 i 8131 kn mjesečno (Markočić Dekanić et al., 2019).

Odgojno-obrazovni djelatnici tako predstavljaju homogenu skupinu pojedinaca koja dijeli niz „povijesnih, ekonomskih, obrazovnih, etničkih, klasnih, rodnih” (Hornby, 2011:19) i profesionalnih iskustava koja oblikuju njihovu percepciju kvalitetne suradnje škole i obitelji, za razliku od roditelja koji predstavljaju izrazito heterogenu skupinu. Crozier (1999) navodi da učitelji običavaju koristiti iste strategije poticanja suradnje neovisno o društvenoj skupini kojoj obitelj pripada, roditeljskim potrebama i individualnim okolnostima. Moderna slika roditeljske uključenosti pretpostavlja roditelja koji podržava školu, cijeni odgojno-obrazovne djelatnike, želi biti informiran o svom djetetu i sudjeluje u školskim aktivnostima. Roditelji koji tim zahtjevima ne mogu odgovoriti i prepuštaju obrazovanje djeteta školi smatraju se lošim roditeljima, čime se zanemaruje činjenica da svi roditelji nemaju iste mogućnosti za odgovor na zahtjeve škole, ili da na suradnju gledaju iz različitih perspektiva, ovisno o svojoj kulturi i životnim iskustvima (Hornby, 2011).

Kako bismo razumjeli razlike među obiteljima, trebamo krenuti od hegemonijskog konstrukta obitelji koji prema Heilman (2008) predstavlja moć koja je u nekome kontekstu pridana konstruktu idealne obitelji, tj. obitelji koju čine plavokosa majka i tamnokosi otac s dvoje biološke djece, u kojoj je sin tri godine stariji od sestre, te konceptu „normalne obitelji“ koja predstavlja najmanju statističku devijaciju od prosjeka. Činjenica je da veliki broj obitelji ne odgovara ni idealnoj ni „normalnoj” obitelji. Obitelji se razlikuju u mnogočemu, između ostalog prema „dobnim i generacijskim razlikama, razvoju, invaliditetu, vjeri, etničkoj pripadnosti, socioekonomskom statusu, seksualnoj orijentaciji, autohtonom naslijeđu, nacionalnom podrijetlu i spolu” (Clay, 2007, prema Porter, 2008:11). U obitelji koje ne odgovaraju slici idealne i „normalne” obitelji i koje ne mogu odgovoriti na sve zahtjeve škole, možemo ubrojiti i obitelji koju čine osobe koje su ostvarile roditeljstvo u adolescenciji. Društvene norme određuju da je dijete legitimno dobiti u odrasloj dobi, u relativno trajnoj seksualnoj vezi, a adolescentsko se roditeljstvo između ostalog asocira s nepovoljnim socio-ekonomskim statusom, nižom razinom obrazovanja, samohranim roditeljstvom, ovisnosti o socijalnoj skrbi, niskim moralom i korištenjem narkotika (Lacković-Grgin, 2010).

S obzirom na to da se kvalitetna suradnja obitelji i škole nalazi u centru suvremenog odgoja i obrazovanja i da postoji znanstveni i društveni konsenzus da ju treba osigurati, nedovoljno se

govori na koji način se takva suradnja može postići. Da bi kvalitetna suradnja obitelji i škole bila moguća, neovisno o karakteristikama obitelji i obiteljske situacije u kojoj se obitelji nalaze, potrebno je razumjeti način na koji barijere suradnji nastaju, kako se manifestiraju i što one uključuju. U ovom radu *barijerom se smatraju sve prepreke koje otežavaju ili čine nemogućom kvalitetnu suradnju između roditelja koji su ostvarili roditeljstvo tijekom adolescencije i odgojno-obrazovne ustanove*. Iz navedenih razloga brojni su autori proučavali barijere suradnji obitelji i škole (Baker et al., 2006; Hornby & Lafaele, 2011; Fantuzzo et al., 2000; Kim, 2009 i dr.), no pregledom znanstvenih baza podataka, nisu pronađena relevantna istraživanja koja se bave barijerama suradnje škole s osobama koje su roditeljstvo ostvarile za vrijeme adolescencije. Niz autora (Mollborn, 2016; Smith & Pell, 2001; Turley, 2003 i dr.) ističe kako dob majke zapravo nema presudan utjecaj na ranije spomenute posljedice adolescentske trudnoće, već da faktori koji karakteriziraju okruženje u kojem adolescenti odrastaju i njihov socioekonomski status utječu na rizik od adolescentske trudnoće i na iskustvo roditelja adolescenata s roditeljstvom. S obzirom na navedeno, prikazu će se potencijalnih barijera suradnji škole i osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji pristupiti na sljedeći način. U nastavku će se prikazati rezultati onih istraživanja suradnje obitelji i škole koja su proučavala suradnju s roditeljima za koje su empirijska istraživanja pokazala da karakteriziraju i osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji (npr. niži socio-ekonomski status), primjerice radovi Crozier (1999) i Lareau (1987) jer putem navedenih radova možemo vidjeti kako bi suradnja s osobama koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji mogla izgledati. Druga skupina radova koja će se ovdje prikazati oni su radovi za koje se može utvrditi da u svojem uzorku obuhvaćaju osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji (npr. Fantuzzo et al., 2000; Lawson, 2003; Wilson & McGuire, 2021) te u čijim rezultatima možemo iščitati iskustva osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji. Iako nam navedeni pristup omogućava da pretpostavimo kako bi ova suradnja mogla izgledati, potrebno je provesti istraživanja koja se implicitno bave suradnjom škole i osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji kako bi bilo moguće donijeti konkretne zaključke i dobiti potpunu sliku suradnje. Potencijalne će barijere biti prezentirane u dvije kategorije, ovisno o tome u čijim karakteristikama barijere imaju svoje ishodište - *barijere koje proizlaze iz karakteristika obitelji i barijere koje proizlaze iz karakteristika nastavnika i odgojno-obrazovne ustanove*.

3.2.1. Barijere koje proizlaze iz karakteristika obitelji i roditelja

Hornby & Lafaele (2011) među barijere koje proizlaze iz karakteristika obitelji i roditelja ubrajaju vjerovanja roditelja o različitim aspektima roditeljstva i odgoja djece, među kojima se ističe način na koji vide svoju ulogu u obrazovanju. Prema modelu koji su predstavili Hoover-Dempsey et al. (1995) dva vjerovanja utječu na roditeljsko uključivanje u obrazovanje. To su *način na koji roditelji vide svoju ulogu roditelja u djetetovom školovanju i procjena vlastitih sposobnosti u pomoći djetetu pri ostvarivanju školskog uspjeha* (Hoover-Dempsey et al., 2005). Prema istraživanju Dellman-Jenkins et al. (1993) 58% majki koje su ostvarile roditeljstvo u adolescenciji osjeća se nesigurno u svoje sposobnosti odgajanja djeteta. Empirijska istraživanja (Birch, 1998; Furstenberg et al., 1987) pokazuju da osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji najčešće pripadaju radničkoj klasi i imaju niži socio-ekonomski status. Istraživanja koja su se bavila iskustvima suradnje roditelja radničke klase i nižeg socio-ekonomskog statusa (Crozier, 1999; Lareau, 1987 i dr.) ukazuju na to da se oni ustručavaju uključiti u pomoć djetetu sa školom jer svoje vještine procjenjuju neadekvatnima za odgovor na zahtjeve škole. Tako se roditelji koji imaju niže razine samopouzdanja u svoje vještine pomaganja djeci pri školovanju ne uključuju rado jer smatraju da nemaju kako doprinijeti ciljevima škole (Hornby & Lafaele, 2011). Kako ne postoje istraživanja koji bi adresirala iskustva suradnje osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji, moguće je pretpostaviti da su, s obzirom na to da veliki broj tih roditelja pripada radničkoj klasi i ima niži socio-ekonomski status (Furstenberg et al., 1987), rezultati ovih istraživanja relevantni i za skupinu roditelja koji su predmet ovoga rada.

Kako roditelji vide sebe i svoje sposobnosti razvija se tijekom vremena, stoga je promjenjivo. Mijenja se zbog njihovih osobnih iskustava s vlastitim školovanjem, ovisno o prijašnjim pokušajima suradnje sa školom, ali i aktualnim iskustvima (Hoover-Dempsey et al., 2005). Način na koji roditelji vide svoju roditeljsku ulogu i koliko su u njoj samouvjereni razlikuje se i ovisno o razini obrazovanja roditelja. Prema empirijskim istraživanjima (Furstenberg et al., 1987; NCPE, 2012) osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji dosežu u prosjeku niže razine obrazovanja od svojih vršnjaka, pogotovo u mlađoj dobi svoje djece, tj. u dobi kada oni počinju pohađati ustanove odgoja i obrazovanja. Istraživanja koja su se bavila iskustvima roditelja nižeg obrazovnog statusa (Lareau, 1987; Fantuzzo et al., 2000) pokazala su kako roditelji koji su dosegli niže razine obrazovanja češće pokazuju znakove nelagode u komunikaciji s

nastavnicima, rjeđe postavljaju pitanja o nastavi i rjeđe predlažu izmjene koje bi mogle utjecati na obrazovna iskustva njihove djece kada primijete neke nedostatke te slabije razumiju akademski jezik škole. Prema Fantuzzo et al. (2000) roditelji nižeg obrazovnog statusa zato preferiraju oblike suradnje unutar obiteljskog doma umjesto onih u školi zbog čega ih odgojno-obrazovni djelatnici doživljavaju kao manje zainteresirane. Posljedično ih učitelji manje potiču na suradnju, a roditelji unatoč želji za suradnjom smatraju da škola za njih nije otvorena (Bakker et al., 2007). Kako ne postoje istraživanja koji bi adresirala iskustva suradnje osoba nižeg obrazovnog statusa koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji, moguće je pretpostaviti da su iskustva roditelja nižeg obrazovnog statusa općenito u velikoj mjeri relevantna i za roditelje koji su predmet ovoga rada.

Barijeru suradnji mogu predstavljati i *negativna osobna iskustva školovanja* zbog kojih roditelji mogu biti anksiozniji kada borave u školama i onda kada moraju komunicirati s nastavnicima, pogotovo ako se oko nečega ne slažu (Finders & Lewis, 1994; Lawson, 2003, prema Grant & Ray, 2019). Prema istraživanju NCPE (2012) 57% osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji nije dobilo podršku u ostvarivanju obrazovnih ciljeva i informacije o mogućnostima nastavka školovanja, a njih 84% nije dobilo informacije o uslugama koje im mogu pomoći nositi se s prijelazom u roditeljstvo i trudnoćom. Stručni suradnici, učitelji, socijalni radnici predstavljaju važan dio socijalne mreže podrške roditeljima adolescentima i imaju pozitivan utjecaj na njihov školski uspjeh, motivaciju, osamostaljivanje, emocionalno nošenje sa situacijom, ponašanje i planiranje budućnosti (Bojić et al., 2011; Wright, 2008). Kiselica & Pfaller (1993) ističu da stručni suradnici i učitelji, da bi to bilo moguće, moraju prvo biti svjesni svojih predrasuda o danoj populaciji koje negativno utječu na proces pružanja podrške majkama i očevima adolescentima tijekom prijelaza u novu ulogu (Kiselica et al., 1998), a i kako bi kasnije s njima mogli surađivati u njihovoj roditeljskoj ulozi. Prema istraživanju koje su proveli Wiemann et al. (2005) 40% majki koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji prijavilo je da su tijekom školovanja bile izložene negativnim komentarima učitelja i vršnjaka te socijalnoj izolaciji prijatelja. Iz navedenog možemo pretpostaviti da oblik podrške koji je osobama koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji pružen tijekom školovanja potencijalno može utjecati na način na koji roditelji percipiraju školu i njihovu spremnost na suradnju. Međutim, trenutno nisu poznata istraživanja koja to empirijski potvrđuju.

Okolnosti u kojima se obitelj nalazi u danom trenutku također mogu predstavljati barijeru suradnji obitelji i škole. Primjerice, prema istraživanju Bojić et al. (2011) osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji nastavljaju školovanje na visokoškolskim ustanovama u nešto nižem postotku od svojih vršnjaka, dok gotovo svi koji su upisali srednju školu nju završavaju. Iz navedenog možemo pretpostaviti da dio njih nastavlja svoje školovanje paralelno sa školovanjem svoje djece, što utječe na vremenske resurse kojima raspolažu u suradnji sa školom jer se istovremeno moraju posvetiti i vlastitim školskim obavezama (Furstenberg et al., 1987). Prema Furstenberg et al. (1987) i NCPE (2012) osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji redovito rade slabije plaćene poslove s nefleksibilnim radnim vremenom koji zahtijevaju značajan fizički napor. Prema istraživanju Wilson & McGuire (2021) u kojemu su sudjelovale i osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji, roditelji redovito nisu informirani o svojim obvezama i ostalim informacijama ključnima za suradnju sa školom. To je pogotovo slučaj kada nisu u mogućnosti prisustvovati roditeljskim sastancima i drugim školskim događajima. Kao razloge neprisustvovanja roditelji u istraživanju Wilson & McGuire (2021) navode nefleksibilno radno vrijeme i nemogućnost pronalaska/plaćanja čuvanja djeteta, za što smatraju da škole nemaju razumijevanja.

Nadalje, među specifične obiteljske okolnosti koje utječu na vremenske i materijalne resurse dostupne osobama koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji ubrajamo i *strukturu obitelji*. S obzirom na to da su romantične i seksualne veze u adolescenciji relativno kratkotrajne, razlaz je roditelja koji su roditeljstvo ostvarili u adolescenciji očekivan i, između ostalog, rezultat stresa preuzimanja roditeljske uloge nakon rođenja djeteta, nakon čega za brigu i odgoj djeteta najčešće preuzimaju majke (Lacković-Grgin, 2010). Veliki broj djece osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji tako odrasta u jednoroditeljskim obiteljima koje nemaju iste vremenske i financijske resurse kao i obitelji s dva roditelja (Mollborn & Jacobs, 2015). Istovremeno se prema istraživanju Wilson & McGuire (2021) osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji osjećaju stigmatizirano upravo zbog dobi u kojoj su dobili dijete, statusa samohranog roditelja i nezaposlenosti.

3.2.2. Barijere koje proizlaze iz karakteristika nastavnika i odgojno-obrazovne ustanove

Stupanj razvijenosti kulture suradnje obitelji i škole, tj. način na koji škola pristupa suradnji jači je prediktor uključenosti roditelja od razine obrazovanja roditelja, socio-ekonomskog statusa i etničkog podrijetla (Christenson, 1999, Eccles & Harold, 1996, prema Fantuzzo et al., 2004). Škola koja ima razvijenu kulturu suradnje obitelji i škole prepoznaje da svi roditelji nemaju iste financijske i vremenske resurse odgovoriti zahtjevima koje je postavila škola, uvažava brige s kojima se roditelji obraćaju školi i ne nastupa iz pozicije autoriteta, čime razvija povjerenje roditelja u odgojno-obrazovnu ustanovu i motivira suradnju (Hornby & Lafaele, 2011). Jedan od pokazatelja nedovoljno razvijene kulture suradnje obitelji i škole svakako su *negativni stavovi odgojno-obrazovnih djelatnika* prema nekoj skupini roditelja. Kao što je ranije spomenuto, roditelji se razlikuju po mnogočemu pa tako i po dobi u kojoj su dobili dijete. Adolescentsko roditeljstvo smatra se „katastrofom za pojedinca i ozbiljnim društvenim problemom” (Duncan et al., 2010, prema Ellis-Sloan, 2014:1), što dovodi do njegove stigmatizacije. Prema istraživanju Ellis-Sloan (2014) majke koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji smatraju da okolina negativno procjenjuje njihove roditeljske sposobnosti i sposobnosti financijske skrbi o djetetu, što iskazuju svojim pogledima i komentarima kada se nalaze u javnosti. Majke koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji redovito doživljavaju diskriminaciju u javnosti u obliku neodobravanja i negativnih komentara (Yardley, 2008, prema Jones et al., 2019). Primjerice, djevojke koje postanu majkama tijekom adolescencije smatraju se u javnosti promiskuitetnima, nesposobnima donositi ispravne odluke i nesposobnima ostvarivati svoju roditeljsku ulogu (Ellis-Sloan, 2014), a očevi bezobzirnima i neposvećenima (Duncan et al., 2010, prema NCPE, 2012). Takvi stavovi sprječavaju društvenu pomoć i pogoršavaju izazove s kojima se majke koje su roditeljsku ulogu ostvarile u adolescenciji susreću (Smithbattle, 2013, prema Jones et al., 2019). Ako učitelji prema osobama koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji dijele negativne stavove koji su zastupljeni u širem društvenom kontekstu, u školi može doći do *infantilizacije osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji*, tj. razviti se školska klima u kojoj ih se smatra nezrelima i nesposobnima donositi odluke vezane za svoje dijete. Prema Preez et al. (2019) učitelji također negativno percipiraju adolescentsku trudnoću i smatraju da nosi niz negativnih posljedica koje onemogućavaju kvalitetno roditeljevanje i odrastanje djeteta u povoljnoj životnoj situaciji. Nadalje, istraživanje Wilson & McGuire (2021) o učinku stigme na otvorenost roditelja na

suradnju sa školom pokazalo je da kada majke koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji percipiraju da ih škola stigmatizira, imaju niže samopouzdanje i internaliziraju osjećaj neadekvatnosti pri komunikaciji sa školom i osjećaju se podređeno učiteljima, zbog čega biraju ne surađivati sa školom.

Barijerom možemo smatrati i *nedovoljnu osposobljenost odgojno-obrazovnih djelatnika za rad s roditeljima različitih markera*. Neosporno je da pogotovo pedagozi, ali i ostali odgojno-obrazovni djelatnici „moraju poznavati obitelj i obiteljski kontekst/odgoj te da su važne njihove kompetencije u području suradnje” (Maleš et al., 2010:36), a to zahtijeva njihovo odgovarajuće obrazovanje. Istraživanje koje su provele Ljubetić & Zadro (2009) pokazalo je kako preko 70% učitelja procjenjuje da ih rad s roditeljima opterećuje više nego rad s djecom i da za suradnju s roditeljima nisu dostatno osposobljeni tijekom školovanja i da se upravo tom aspektu pedagoškog rada treba posvetiti puno više kroz stručno usavršavanje. Wilson & McGuire (2021) ističu da je učiteljima potrebno pružiti edukaciju različitim metodama suradnje i o karakteristikama različitih obitelji u nepovoljnom položaju u koje ubrajaju i obitelji u kojoj su roditelji ostvarili roditeljstvo u adolescenciji. Iako u hrvatskom kontekstu nisu poznata istraživanja o informiranosti učitelja i stručnih suradnika o adolescentskim trudnoćama i roditeljstvu, neka strana istraživanja pokazala su da se učitelji osjećaju nespremno i neinformirano za pružanje pomoći i podrške osobama koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji za vrijeme trudnoće i ranog roditeljstva (Preez et al., 2019; Walter et al., 2006). Na nedovoljnu osposobljenost odgojno-obrazovnih djelatnika upućuje i istraživanje Wilson & McGuire (2021) koje je pokazalo da osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji nisu bile informirane o ključnim informacijama ako nisu bili u mogućnosti prisustvovati školskim sastancima, pogotovo ako su propustili uvodno upoznavanje s učiteljem, a da je način komunikacije sa školom bio jedino putem poziva tajništvu škole. Pri rješavanju problema osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji osjećale su se kao da su tu da slušaju i primjenjuju pristup rješavanju problema koji predlaže škola te da škola nema razumijevanja za vremenske i materijalne resurse kojima raspolažu (Wilson & McGuire, 2021).

4. Empirijsko istraživanje

4.1. Određenje problema istraživanja

Adolescentska trudnoća i roditeljstvo, pogotovo posljedice za roditelja i dijete, predmet su velikog broja znanstvenih istraživanja (Birch, 1997; Furstenberg et al., 1987; Hoffman, 2015; Mollborn, 2016; SmithBattle, 2005 i dr.) koja redovito opovrgavaju intenzitet i sveobuhvatnost negativnih posljedica adolescentske trudnoće i roditeljstva. Znanstvena istraživanja koja se bave adolescentskom trudnoćom na području pedagogije i psihologije zanimaju se uglavnom za kratkoročne i dugoročne posljedice za roditelje i dijete (Birch, 1997; Furstenberg et al., 1987; Hoffman, 2015; Mollborn, 2016; SmithBattle, 2005 i dr.), ali i podršku odgojno-obrazovne ustanove i obitelji koju roditelji koji su roditeljstvo ostvarili u adolescenciji dobiju tijekom školovanja, trudnoće i roditeljstva (Cooley & Donald, 1991; de Jonge, 2001; Mollborn & Jacobs, 2015).

Tijekom čitanja navedenih istraživanja, razvilo se zanimanje za aspekt suradnje s odgojno-obrazovnom ustanovom koju dijete pohađa i potencijalne čimbenike koji utječu na kvalitetu i učestalost suradnje. Od početka 21. stoljeća proveden je značajan broj istraživanja o barijerama suradnji obitelji i škole općenito (Baker et al., 2016; Hornby & Lafaele, 2011; Kušević, 2016; Sanders & Sheldon, 2009), ali i istraživanja o barijerama s kojima se susreće određena skupina roditelja, primjerice roditelji pripadnici etničkih manjina (Crozier & Davies, 2007, Turney & Kao, 2009) ili LGBTIQ roditelji (Goldberg & Smith, 2011; Kosciw & Diaz, 2008) i sl. Međutim, u potrazi za relevantnom literaturom nije pronađen niti jedan rad koji se eksplicitno bavi barijerama suradnje škole i osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji.

Jedan od potencijalnih razloga zašto suradnja škole i osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji nije do sada istraživana činjenica je da se dob postajanja roditeljem ne smatra presudnim faktorom koji determinira životnu situaciju i iskustva roditelja u odrasloj dobi, već se smatra da iskustva roditeljevanja, uključujući suradnju sa školom, determiniraju neki drugi markeri, učestalo upareni s dobi ostvarenja roditeljstva, poput socioekonomskoga statusa roditelja (Diaz & Fiel, 2016; Turley, 2003; Mollborn, 2016 i dr.). Prema rezultatima istraživanja (Birch,

1997; DeVito, 2007; Furstenberg et al., 1987; NCPE, 2012; Mollborn, 2016; SmithBattle, 2005; Zeck et al., 2007 i dr.), dugoročno gledano, posljedice adolescentskog roditeljstva nisu toliko značajne koliko to pokazuju kratkoročna istraživanja, ali da, između ostalog, osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji dosežu u prosjeku niže razine obrazovanja od svojih vršnjaka koji nisu postali roditeljima tijekom adolescencije, rade slabije plaćene poslove s manjom mobilnosti, imaju veći rizik od siromaštva i češće sami odgajaju djecu. Upravo su navedene karakteristike (npr. obrazovni i socioekonomski status, obiteljska struktura) bili predmet istraživanja njihova utjecaja na suradnju obitelji i škole. Ta istraživanja utvrdila su da obrazovni status (Fantuzzo et al., 2000 i dr.), socioekonomski status i društvena klasa (Crozier, 1999; Wang et al., 2016; Wilson & McGuire, 2021 i dr.) i obiteljska struktura (Josafat, 2015 i dr.) utječu na to kako suradnja obitelji i škole izgleda i kako roditelji i nastavnici percipiraju suradnju jedni s drugima.

Iz navedenog možemo vidjeti da su osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji heterogena skupina čija se životna iskustva razlikuju ovisno o nizu društvenih i kulturoloških faktora. Polazeći iz te perspektive, potreba za istraživanjem ove teme ne postoji, već se varijacije u iskustvima roditelja objašnjavaju između ostalog njihovim društvenim, ekonomskim i kulturološkim razlikama. Međutim takav pristup stavlja sve roditelje koji pripadaju određenoj skupini (npr. društvene klase) i njihova iskustva neovisno o dobi postajanja roditeljem u istu skupinu. Istovremeno se naglašava da su osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji izložene društvenoj stigmi radi dobi u kojoj su postali roditelji i da ih društvo ne smatra jednako sposobnima u ostvarivanju svoje roditeljske uloge (Wiemann et al., 2005; Yardley, 2008). Iz svega navedenoga možemo vidjeti da je riječ o multidimenzionalnom problemu pri čijem istraživanju treba voditi računa o velikom broju međuovisnih faktora kako ne bi pogrešno pripisali određene značajke nekoj skupini.

Drugi potencijalni razlog neistraživanja ove teme je da su znanstvenici krenuli iz užeg ka širem kontekstu. Znanstvenici su se tako prvo odabrali usmjeriti na one aspekte roditeljske uloge koji se manifestiraju unutar same obitelji osobe koja je roditeljsku ulogu ostvarila u adolescenciji, tj. na to kako taj specifičan obiteljski kontekst utječe na djetetov razvoj. Nastavno na to, pogledamo li moderne trendove, možemo vidjeti da broj adolescentskih trudnoća kontinuirano opada od početka

21. stoljeća, dok se značajna smanjenja bilježe već 1950-ih godina.⁵ Ta promjena rezultat je kvalitetnijeg seksualnog obrazovanja, razvoja metoda kontracepcije i bolje dostupnosti iste, šire dostupnosti pobačaja, programa prevencije adolescentske trudnoće, trendova odgađanja roditeljstva karakterističnima za 21. stoljeće i stigme kojoj su osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji izloženi (Boonstra, 2014). Navedeni trend smanjivanja potencijalno je preusmjerio pozornost znanstvenika na druge fenomene koji zahtijevaju znanstvenu pozornost te se sa suradnjom škola i osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji nisu bavili.

S obzirom na to da tema suradnje škole i osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji, koliko nam je poznato, nije bila centralni predmet ili fokus empirijskih istraživanja, *osnovni je cilj ovog istraživanja opisati barijere suradnji obitelji i škole koje su osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji identificirale u suradnji sa školom koju njihovo dijete pohađa, a za koje smatraju da proizlaze iz dobi u kojoj su postali roditeljima, kao i roditeljske prijedloge za eliminaciju tih barijera.*

4.2. Postupci i instrumenti

Prvi prvotnoj izradi nacрта istraživanja krenulo se iz kvalitativne perspektive i ideje korištenja polustrukturiranog istraživačkog intervjua u kojem se unaprijed formuliraju okvirna pitanja otvorenog tipa ili teme koji se dalje razvijaju tijekom intervjua kao načina prikupljanja podataka. Navedeni instrument činio se prikladan jer se koristi u svrhu potrage za novim spoznajama ili razvoja novih istraživačkih hipoteza o nekom neistraženom području (Halmi, 2005; Matijević et al. 2016; Maksimović & Macanović, 2017). Međutim, daljnjim razmatranjem zaključeno je da osjetljivost teme i navedeni pristup zahtijeva od istraživača znatnije istraživačko iskustvo koje osobe koje pišu diplomski rad i prvi se put nalaze u ulozi istraživača ne posjeduju. Vodeći se znanstvenom odgovornošću i etičkim načelima čiji je cilj i nenanošenje štete ispitanicima, u ovom je istraživanju, unatoč prikladnosti navedene metode predmetu istraživanja, iz navedenog razloga odlučeno koristiti drugu metodologiju koja je prikladnija sposobnostima

⁵https://www.americashealthrankings.org/explore/health-of-women-and-children/measure/TeenBirth_MCH (10.02.2023)

istraživača i na taj način doprinosi osiguravanju etičnosti ovog istraživanja (Miles & Huberman, 1994).

Iz navedenih je razloga nakon razmatranja različitih dostupnih metodoloških postupaka odlučeno koristiti *anketu* (Prilog 5) u *online* istraživačkom prostoru. Anketu čine 2 pitanja otvorenog tipa koja omogućavaju ispitanicima slobodno izražavanje svojih stavova i iskustava, čime se dobiva dublji uvid u predmet istraživanja nego što bi se dobio pitanjima zatvorenog tipa u kojem imaju određeni broj opcija i na taj su način bliža pristupu koji se prvotno planirao koristiti. Podaci su prikupljeni putem *online anketiranja* čije su prednosti lakše pronalaženje i regrutacija sudionika koji stanuju u geografski udaljenim mjestima i/ili su iz nekog razloga manje dostupni, osiguravanje višeg stupnja anonimnosti i privatnosti tijekom istraživanja, mogućnost odgovaranja na pitanja gdje i kada je njima to najugodnije, potencijalna viša razina iskrenosti odgovora u usporedbi s intervjuom i sl.

Provođenje online istraživanja prati i niz specifičnih izazova o kojima treba voditi računa kako bi se osigurala etičnost istraživanja. Ovaj oblik istraživanja zahtijevao je pomno promišljanje o načinima zaštite osobnih podataka sudionika i izbora onih servisa koji garantiraju istraživaču ekskluzivan pristup podacima i ne pohranjuju podatke na samom servisu (Hokke et al., 2018; Hooley et al., 2012). Za pristup online servisima putem kojih su izrađene ankete, sudionici istraživanja često koriste vlastite e-mail adrese i/ili serveri bilježe njihove IP-adrese. Iako ti podaci nisu dostupni osobi koja provodi istraživanje, sama činjenica da se navedeni podaci negdje pohranjuju onemogućuje apsolutnu garanciju anonimnosti. Također je pri odabiru platforme kojom će provoditi anketiranje vođeno računa o tome gdje se podaci pohranjuju, na koliko dugo i tko njima ima pristup kako bi njima pristup imali samo oni kojima su sudionici dali pristanak. Zato je prednost dana onim serverima koji od sudionika istraživanja ne zahtijevaju logiranje, e-mail adresu i ne bilježe geolokaciju i sl. Da to nije bilo moguće osigurati, o tome bi potencijalni sudionici bili transparentno informirani (Buchanan & Hvizdak, 2009; Hokke et al., 2018; Hooley et al., 2012). Radi dodatne zaštite sudionika istraživanja potrebno je bilo pri sistematizaciji i analizi iz odgovora ukloniti sve podatke koji mogu poslužiti identifikaciji ispitanika kako bi se njihov identitet dodatno zaštitio.

Drugi izazov online istraživanja bilo je dobivanje informiranog pristanka ispitanika (Prilog 4). Priroda online pismene komunikacije takva je da otežava provoditelju istraživanja utvrđivanje jesu li sudionici pročitali i razumjeli općenite informacije o istraživanju i upitniku, informacije o privatnosti i anonimnosti ankete i platforme na kojoj se istraživanje provodi, tko ima pristup odgovorima i sl. (Buchanan & Hvizdak, 2009; Hokke et al., 2018; Hooley et al., 2012;). Navedene informacije bilo je potrebno navesti što jednostavnijim i sažetijim jezikom i tako da budu dostupne u pozivu na istraživanje i samome upitniku. Sudionicima je također bilo potrebno ponuditi neki način na koji mogu kontaktirati s autorom istraživanja s dodatnim pitanjima i zabrinutostima prije, tijekom i nakon istraživanja. Etički izazovi u ovom istraživanju dodatno su naglašeni zbog osjetljivosti predmeta istraživanja, čemu je obraćena posebna pozornost pri odabiru načina rješavanja ranije navedenih etičkih izazova (Hokke et al., 2018). Posebna pozornost posvećena je sprečavanju bilo kakve psihološke ili fizičke štete sudionicima odabirom pitanja koja ostvaruju cilj istraživanja, ali ne zadiru nepotrebno u osjetljive aspekte života sudionika. Iz istih razloga sudionici su imali pravo odustati od istraživanja u bilo kojem trenutku ako su se osjećali da nastavak sudjelovanja negativno djeluje na njih. Navedeno je bilo jasno komuniciramo potencijalnim sudionicima zajedno s ciljem istraživanja kako bi mogli odlučiti je li im ugodno govoriti o ovoj temi ili ne (Kang & Hwang, 2021).

Vodeći računa o gore navedenim izazovima online istraživanja, za provedbu ovoga istraživanja koristila se platforma *Typeform*⁶ koja omogućava jednostavnu izradu anketnih upitnika i njihovo dijeljenje. Platforma se pridržava prava korisnika i regulacija određenim GDPR-om.⁷ Jedna je od prednosti *Typeform* platforme da ne pohranjuje IP adresu niti putem nje utvrđuje geolokaciju sudionika istraživanja, već na temelju IP adrese generira Network ID pod kojima bilježi odgovore. Platforma *Typeform* također omogućava ispunjavanje upitnika bez ikakvog logiranja klikom na link.⁸ Drugi faktor koji je utjecao na odabir ove platforme pravila su platforme o pohrani i pristupu odgovorima ispitanika. Odgovori prikupljeni putem *Typeforma* povjerljivi su, a njima ima pristup jedino autor anketnog upitnika i/ili osobe koje dobiju dopuštenje autora.⁹ Podaci se pohranjuju na

⁶ <https://www.typeform.com/> (10.02.2023)

⁷ <https://www.typeform.com/help/a/what-is-gdpr-360029580771/> (10.02.2023)

⁸ <https://www.typeform.com/help/a/working-with-your-responses-the-table-view-360029253732/> (10.02.2023)

⁹ https://www.typeform.com/help/a/security-at-typeform-360029259552/#h_01FDEP576R1N9QVVMMZZXV52HW (10.02.2023)

serveru (AWS) koji se nalazi u SAD-u, dok vlasništvo nad odgovorima i dalje pripada autoru upitnika koji je za njih odgovoran. Kada vlasnik anketnog upitnika zatraži njegovo brisanje i brisanje svih podataka (uključujući odgovore), oni se automatski trajno brišu i nije ih moguće vratiti.¹⁰ S platforme Typeform odgovori će se obrisati odmah nakon obrane diplomskog rada, dok će se anonimizirani odgovori pohranjeni na računalo čuvati u mapi zaštićenom lozinkom poznatoj samo istraživačici na njezinu računalu u periodu od 5 godina, nakon čega će također biti trajno obrisani.

Platforma *Typeform* ima jednostavan dizajn i jednostavna je za korištenje autoru upitnika i sudionicima istraživanja te omogućuje izradu anketnih upitnika na hrvatskom jeziku. Ova platforma omogućuje i sekvencijalno postavljanje pitanja, tj. sprječava vraćanje na prijašnje pitanje. Ta opcija omogućila je veću kontrolu istraživanja jer sudionici nisu mogli mijenjati svoj odgovor na osnovu drugih pitanja koja slijede. Na platformi je bilo moguće informirati sudionike o ključnim informacijama o istraživanju (cilj, obrada i pohrana podataka, anonimnost, povjerljivost i sl.) koje je bilo nužno podijeliti radi osiguravanja potpune transparentnosti i eliminiranja bilo kakve obmane sudionika prije nego daju svoju suglasnost na postavljene uvjete. Sudionici su prvo informirani o svemu navedenom, nakon čega je zatražen njihov pristanak (Prilog 4). Na ovaj način željelo se potaknuti sudionike da pažljivo pročitaju sve postavljene uvjete i odluče žele li na njih pristati.

4.3. Uzorak

Sudionici ovog istraživanja čine *neprobabilistički prigodni uzorak* jer on obuhvaća pojedince koji su dio populacije na koju se odnose rezultati istraživanja, a bili su dostupni u prigodi u kojoj se istraživanje provodilo (Milas, 2009). Ovaj oblik formiranja uzorka odabran je, unatoč slabijoj mogućnosti istraživačke kontrole (npr. da su sudionici osobe koje se predstavljaju) i ograničavanju uzorka na roditelje koji imaju pristup internetu, jer su osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji u Republici Hrvatskoj relativno malobrojna skupina roditelja¹¹ s kojima

¹⁰ <https://www.typeform.com/help/a/what-happens-to-deleted-responses-typeforms-and-accounts-360040196472/> (10.02.2023)

¹¹ Vodeći računa da najstarije dijete roditelja koji su roditeljstvo ostvarili u adolescenciji u trenutku provođenja istraživanja mora pohađati osnovnoškolsko obrazovanje, ono mora biti rođeno najranije 2007.

nije lako stupiti u kontakt bez narušavanja njihove privatnosti. Ovaj pristup također je bio vremenski efikasniji i omogućio dijeljenje poziva na istraživanje s više pripadnika ciljane populacije. Za sudjelovanje u istraživanju, sudionici su trebali ispuniti 3 uvjeta: prvi je uvjet da su osobe ostvarile svoju roditeljsku ulogu u adolescenciji koja se definira kao period između 10. i 19. godine života¹²; drugi je uvjet da njihovo prvorodeno dijete u trenutku provođenja istraživanja pohađa osnovnoškolsko obrazovanje; treći je uvjet da je roditelj koji ispunjava upitnik u trenutku provođenja istraživanja punoljetan. Vodeći se gore navedenim uvjetima, dob osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji u trenutku ispunjavanja upitnika ograničena je na dob između 18. i 34. godine, tj. 19 godina (granica adolescencije) + 15 godina (trajanje osnovnoškolskog obrazovanja u Republici Hrvatskoj) kako bi se smanjio učinak retrospekcije na iskustva koja su se dogodila u dalekoj prošlosti.

Do sudionika se nastojalo doći objavljivanjem poziva na istraživanje (Prilog 2) u grupama na društvenim mrežama i forumima¹³ za koje se dalo pretpostaviti da među svojim članovima/korisnicima imaju osobe koje ispunjavaju uvjete postavljenje za ovaj uzorak. Svi kontaktirani forumi i 65% kontaktiranih moderatora pristalo je na objavljivanje poziva na istraživanje svojim članovima/korisnicima. Po završetku istraživanja anketu je u cijelosti ispunilo 10 sudionika. Unatoč tome što nije dosegnut dovoljan broj odgovora za izvođenje zaključka, istraživanje je nakon konzultacija s mentoricom prekinuto iz nekoliko razloga; prvi je razlog da je u trenutku prekida prošlo 7 dana od posljednjeg odgovora unatoč dijeljenju upitnika; drugi je

godine u kojoj je prema statističkim podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo udio živorođenih od majki od 10 do 19 godina starosti iznosio 4,27% svih rođenih, a najkasnije 2015. godine kada je iznosio 2,99% (Rodin 2015).

¹² Treba obratiti pozornost na činjenicu da oba roditelja djeteta nisu nužno adolescentni u trenutku njegova rođenja. Naime, istraživanja koja su se bavila iskustvima očeva koji su roditeljstvo ostvarili u adolescenciji pokazala su da je medijalna dob očeva 4 godine viša od 18-godišnje majke, a 7 godina više od 14-godišnje majke, iz čega je vidljivo da u velikom broj adolescentskih trudnoća otac djeteta nije adolescent u trenutku njegova rođenja (Kiselica, 2008). Navedeno dodatno usložnjava problem ovoga fenomena, pogotovo ako uzmemo u obzir mogućnost postojanja pritiska oko stupanja u seksualne odnose, čemu je potrebno obratiti posebnu pozornost. Međutim, iako se u ovom istraživanju prepoznaje ovaj važan aspekt koji obilježava iskustva roditelja koji su roditeljstvo ostvarili u adolescenciji, u ovom radu se on neće propitivati.

¹³ U ovome radu neće se navoditi popis grupa i foruma putem kojih je podijeljen poziv na istraživanje kako bi se dodatno zaštitila anonimnost sudionika.

razlog da je postalo jasno da analizom prikupljenih odgovora neće biti moguće ostvariti cilj istraživanja.

4.4. Način provođenja istraživanja

Prije početka provođenja istraživanja dijeljenjem anketnog upitnika nacrt empirijskog istraživanja, prijedlog molbe moderatorima za dijeljenje poziva na istraživanje (Prilog 1), prijedlog poziva na sudjelovanje u istraživanju (Prilog 2), prijedlog informacija o istraživanju prije samoga anketnog upitnika (Prilog 3), prijedlog informiranog pristanka (Prilog 4) i prijedlog anketnog upitnika (Prilog 5) predani su *Povjerenstvu za etičnost u pedagojskim istraživanjima Odsjeka za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu* na razmatranje. Pozitivno mišljenje *Povjerenstva* dobiveno je 24. listopada 2022. godine i dio je ovoga rada kao Prilog 6.

Slanje molbi moderatorima/administratorima započelo je 25. listopada 2022. godine, a prikupljanje odgovora završeno je 30. studenog 2022. godine. U molbi su moderatorima pojašnjeni cilj, svrha i postupak istraživanja te način i trajanje čuvanja podataka. Informirani su i o postupcima putem kojih će se osigurati i anonimnost sudionika. Nakon dobivanja pozitivnog mišljenja moderatora/administratora, poziv na istraživanje podijeljen je članovima grupa i korisnicima foruma. U sklopu poziva navedene su informacije o cilju istraživanja, uzorku, postupku istraživanja te hiperveza na upitnik u čijem uvodu su mogli pronaći detaljne informacije o istraživanju, platformi na kojoj se istraživanje provodi i kontakt autorice istraživanja. Prije odgovaranja na pitanja unutar upitnika, od sudionika je zatraženo da daju svoju suglasnost na 10 različitih točki i na taj način pristanu sudjelovati u istraživanju. Informirani pristanak dio je ovoga rada kao Prilog 4. Nakon određenog vremena moderatori/administratori zamoljeni su da odobre da se anketni upitnik podijeli još jednom, što su i učinili.

4.5. Obrada podataka

Kao što je ranije navedeno, u ovome istraživanju nije prikupljeno dovoljno odgovora koji zadovoljavaju parametre potrebne za provođenje analize kojom bi bilo moguće ostvariti cilj istraživanja. Unatoč tome u ovome će se odlomku prvo prikazati planirana analiza podataka kako bi se dobila potpuna slika nacrta istraživanja. Predloženu analizu nije bilo moguće provesti jer

odgovori nisu bili dovoljno sadržajno bogati da bi se iz njih mogli donijeti zaključci. Stoga će se prikupljeni odgovori analizirati na način da se dobije uvid u potencijalne razloge zašto postavljena pitanja nisu potaknula sudionike na odgovaranje i što iz odgovora možemo iščitati, a pomoći će nam u novim istraživanjima ovoga fenomena.

Za analizu podataka planirala se koristiti *kvalitativna klasična analiza sadržaja* koja se definira kao „subjektivna istraživačka metoda kojom se interpretira sadržaj (najčešće tekstualni) kroz sustavni proces klasifikacijskog kodiranja i identificiranja tema ili obrazaca” (Hsieh & Shannon, 2005:1279) Analiza sadržaja redovito se koristi u društvenim istraživanjima kojima je cilj „identificirati i prikazati perspektivu sudionika o specifičnoj temi, iskustvu ili fenomenu” (White & Marsh, 2006:23), pogotovo onda kada je literatura o danoj temi na koju se istraživač može osloniti ograničena (Hsieh & Shannon, 2005). U ovom istraživanju planiralo se koristiti kvalitativni oblik analize sadržaja koji bolje odgovara cilju ovog istraživanja koji nije generalizacija rezultata i/ili testiranja uzročno-posljedičnih veza, nego je dublje razumijevanje i opisivanje partikularnih iskustava sudionika sa suradnjom sa školom u specifičnom kontekstu s kojim se opisana iskustva mogu povezati (Schreier, 2012). Iz navedenih karakteristika pristupa koji se planirao koristiti proizašla je i potreba posvećivanja dodatne pažnje zamolbi roditelja da što detaljnije odgovaraju na pitanja unutar upitnika kako bi se osiguralo da istraživač na raspolaganju ima dovoljno informacija za izvođenje zaključka utemeljenog na činjenicama. Obradi podataka pitanja planiralo se pristupiti tako da se prvo čitaju svi odgovori kako bi se dobila potpuna slika dobivenih odgovora, a zatim procesom redukcije podataka, sređivanja podataka i izvođenja zaključaka (Mayring, 2000; Krippendorff, 2004). Redukcijom bi se bili izdvojili podaci koji su se pokazali bitnima za zadovoljavanje cilja istraživanja.

Analizom pitanja 1 (Prilog 5) planirale su se izdvojiti situacije o kojima su roditelji pisali, a za koje oni sami smatraju da je dob u kojoj su postali roditelji negativno utjecala na suradnju sa školom. Nakon toga bi se u navedenim iskustvima probali identificirati potencijalni razlozi zašto su navedena iskustva negativna, tj. koja se barijera suradnji prezentira kroz opisano iskustvo (npr. *negativan stav učitelja prema meni zbog dobi u kojoj sam postao roditelj*). Pri kodiranju barijera u obzir bi se uzela postojeća teorijska i empirijska znanja o barijerama. Iskustva bi se također bila prikazala sukladno padanju broja sudionika koji dijele isto iskustvo, odnosno iskusili su istu

barijeru suradnji. Prvo bi se prikazala barijera koja je najzastupljenija u odgovorima, a zatim ona koje je bilo najmanje. U slučaju da je to bilo moguće iščitati iz odgovora, detektirane barijere organizirale bi se u 2 kategorije opisane u teorijskom okviru - barijere koje proizlaze iz karakteristika obitelji i barijere koje proizlaze iz karakteristika nastavnika i odgojno-obrazovne ustanove.

Analizom pitanja 2 (Prilog 5) planirao se dobiti uvid u ono u čemu sudionici vide rješenje koje bi njihovu suradnju sa školom unaprijedilo. Pri prikazu rezultata vodilo bi se bilo računa da se ista rješenja (ako takvih ima) prikažu zajedno i obilježe nekim zajedničkim nazivnikom/opisom. Rješenja bi se također prikazala sukladno padu zastupljenosti, što ne znači da se rješenja manje zastupljena smatraju manje važnima, već se ovaj pristup odabrao kako bi rezultati bili pregledniji. U slučaju da je to bilo moguće, tj. da bi se u odgovorima dali iščitati prijedlozi usmjereni na različite kategorije barijera, i sami prijedlozi bili bi organizirani prema spomenutim kategorijama.

5. Analiza rezultata i rasprava

Pogledamo li odgovore deset sudionika koji su dovršili upitnik možemo primijetiti da oni nisu dovoljno opširni da bi omogućili analizu opisanu u odlomku 4.5. *Obrada podataka*. Stoga će se u ovome odlomku dobiveni odgovori prikazati te se ponuditi moguće interpretacije ponuđenih odgovora i njihove implikacije, ali se iz njih izvode konkretni zaključci.

U sklopu anketnog upitnika postavljena su dva pitanja s uputama da svoje odgovore što detaljnije pojašne. Prvo postavljeno pitanje glasilu je „*Što je detaljnije moguće opišite situacije u kojima je, prema Vašoj procjeni, dob u kojoj ste postali roditeljem bila preprekom kvalitetnoj suradnji između Vas i škole koju Vaše dijete pohađa.*“ Navedenim pitanjem nastojao se dobiti uvid u suradnju osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji sa školom koju dijete pohađa i situacije koje su uzrok takvog percipiranja suradnje.

Prikupljeni odgovori mogu se podijeliti u nekoliko skupina. Prva skupina su odgovori „*ništa što mogu izdvojiti, imamo korektan odnos*“ i „*sve ok*“ koji upućuju na suradnju roditelja i škole koja je pozitivna ili neutralna. Odgovori „*nemam što izdvojiti*“, „*nema ništa*“ i „*ne sjećam se ničega*“

upućuju na suradnju u kojoj sudionici ne mogu izdvojiti situacije u kojima je njihova dob postajanja roditeljem utjecala na suradnju. Jedan sudionik ostavio je odgovor prazan, dok je jedan odgovorio „*Pandemija*“. Međutim iz toga odgovora ne možemo utvrditi postoje li neke specifičnosti u suradnji škole i osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji koji su došli do izražaja tijekom pandemije ili su osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji na podjednak način iskusile promjene u suradnji kao i ostali roditelji. Tri sudionika su na pitanje odgovorili „*ne znam*“ i time čine posljednju skupinu. O interpretaciji tog odgovora bit će govora u nastavku rada.

Drugo pitanje postavljeno unutar anketnog upitnika glasi „*Što je detaljnije moguće opišite što biste savjetovali školi koja želi unaprijediti suradnju s osobama koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji.*“ Ovim pitanjem htio se dobiti uvid u mišljenja roditelja o aktivnostima koje oni smatraju kao poticajne za suradnju.

Pogledamo li odgovore u na pitanje 2 možemo primijetiti da je čak sedam sudionika odgovorilo „*ne znam*“. Međutim, tri sudionika su specificirala su svoje odgovore. Tako jedan sudionik smatra da ne može doprinijeti odgovorom na pitanje jer svoju suradnju sa školom doživljava kao zadovoljavajuću, dok dva sudionika unatoč odgovoru da ne znaju predlažu *razgovor* i *radionice* kao aktivnosti koje mogu unaprijediti suradnju s osobama koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji. Jedan od ta dva sudionika je također istaknuo više radionica kao mogući put ka unapređenju suradnje.

6. Istraživački neuspjeh i što iz njega možemo naučiti?

Sousa & Clark (2019) određuju istraživački neuspjeh kao situacije ili događaje u kojima je istraživačev izbor, prisutnost ili utjecaj negativno utjecao na istraživački proces i/ili ishod istraživanja, tj. kao neuspjeh u ostvarivanju cilja istraživanja. Iako se znanstveni radovi koji prikazuju neuspjela istraživanja rijetki, neuspjeh je sastavni dio istraživačkog procesa. Prema Harrowell et al. (2017) znanstvenici izbjegavaju pisati o svojim neuspjesima zbog straha za svoj profesionalni imidž, emocionalne nelagode koju neuspjeh izaziva, te veće vjerojatnosti objavljivanja rada s pozitivnim rezultatima od onoga s negativnim ili statistički zanemarivim rezultatima (eng. *publication bias*). Iz navedenih razloga znanstvenici nisu motivirani uložiti napor u pisanje rada za koji smatraju da nema značajan znanstveni doprinos radi svoje kvalitete. Sousa

& Clark (2019) s druge strane ističu kako bi znanstvenici trebali više vremena posvetiti objavljivanju upravo tih radova koje može dovesti ne samo osobnog znanstvenog napretka, već i ponuditi znanstveni doprinos metodološkoj praksi. Navedeni autori pozivaju istraživače na refleksiju i propitivanje istraživanja koje su proveli i prezentiranje lekcija i alternativnih putova koje su naučili iz svog neuspjeha. S obzirom na definicije istraživačkog neuspjeha koju predlažu Sousa & Clark (2019), ovo istraživanje može se karakterizirati kao neuspješno jer nije uspješno ustanoviti postojanje barijera suradnji osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji i škole, niti utvrditi koje su. Zato će se u ovome odlomku pokušati ponuditi doprinos metodologiji kvalitativnih istraživanja propitivanjem razloga neuspjeha ovoga istraživanja i predlaganjem alternativnih pristupa proučavanju ovoga fenomena.

6.1. Odgovor „ne znam“ i stopa popunjavanja upitnika

Yan & Curtin (2010) razlikuju dva tipa nesudjelovanja u istraživanju – neodazivanje na istraživanje i neodgovaranje na pitanje. *Neodgovaranje na pitanje* definira se kao izostanak odgovora na određeno pitanje (ili tvrdnju) u upitniku nakon što je sudionik pristao sudjelovati u istraživanju (Groves et al., 2000, prema Montagni et al., 2019). Pogledamo li sve odgovore, od 20 prikupljenih odgovora na oba pitanja, njih 10 sadržavalo je frazu „ne znam“, a jedan odgovor glasilo je „neman pojma“. Nadalje, jedan sudionik oba je odgovora ostavio prazna. Kako interpretirati navedene odgovore? Prema Beatty & Herrmann (2002, prema Scholz & Zuell, 2012) sudionik tijekom sudjelovanja mora donijeti dvije procjene o pitanju na koje odgovara – *Imam li znanja/iskustva kojima mogu odgovoriti na pitanje?* i *Želim li odgovoriti na pitanje?* Interpretiramo li odgovore „ne znam“ u ovome istraživanju kao da ispitanici nisu imali negativna iskustva tijekom suradnje sa školom koja proizlaze iz dobi u kojoj su postali roditeljima o kojima bi mogli napisati odgovor, moglo bi se pretpostaviti da dob nije negativno utjecala na suradnju i da je sama suradnja kvalitetna. Međutim, taj zaključak ne možemo donijeti bez dodatnih istraživanja ove teme. Prema Montagni et al. (2019) odgovor „ne znam“ za razliku od „ne želim odgovoriti“ i „nisam siguran“ upućuje na nepostojanje iskustava/znanja traženih pitanjem. Iako se navedeno istraživanje bavilo pitanjima zatvorenog tipa u kojima se nudi jedan od navedenih odgovora ovisno je li pitanje vezano za činjenice ili osjećaje, možemo pretpostaviti da bi sudionik odgovorio „ne želim odgovoriti“ u slučaju da ne želi ili odustao od sudjelovanja. S druge strane,

neovisno o tome imaju li pozitivna ili negativna iskustva sa školom, roditelji mogu odlučiti ne odgovoriti na pitanje iz više razloga. Za odgovaranje na pitanja, pogotovo za odgovaranje na pitanja otvorenog tipa, potrebna je određena razina motivacije sudionika. Kada sudionik koji je pristao sudjelovati u istraživanju nije dovoljno motiviran, a već je pristao sudjelovati, odgovara na pitanje s neodređenim odgovorima (Motagni et al., 2019). U literaturi se navodi niz razloga manjka motivacije, među kojima se ističu količinu mentalnog napora potrebnog za promišljanje i odgovaranje na pitanje, nezainteresiranost za temu, nepovjerenje u povjerljivost i anonimnost istraživanja i strah od krivog odgovora (Denman et al., 2018; Motagni et al., 2019). U ovome istraživanju pokušao se smanjiti utjecaj posljednja dva faktora na motivaciju posvećivanjem velike pozornosti informiranju potencijalnih sudionika o povjerljivosti i anonimnosti istraživanja i važnosti istraživanja teme te tako da je u pojašnjenju pitanja navedeno da na pitanja ne postoji pogrešan odgovor.

S druge strane, odabirom pitanja otvorenog tipa za čije odgovaranje je motivacija u prosjeku niža (Scholz & Zuell, 2012) preuzet je nužan rizik kako bi mogli dobiti detaljniji uvid u iskustva roditelja. Manjak motivacije za odgovaranje na postavljena pitanja vidljiv je i iz prosječnog trajanja ispunjavanja upitnika koji je iznosio 1 minutu i 13 sekundi. Navedeni podatak, pogotovo kada uzmemo u obzir da uključuje i vrijeme koje su sudionici utrošili na davanje suglasnosti na 10 točaka koje su dio informiranog pristanka (Prilog 4), upućuje na to da pitanja nisu potaknula dublju refleksiju i promišljanje o temi.

Drugi tip nesudjelovanja u istraživanju koji razlikuju Yan & Curtin (2010), *neodazivanje na istraživanje*, definira se kao neuspješan pokušaj pridobivanja sudionika koji odgovaraju uvjetima uzorka da sudjeluju u istraživanju (Montagni et al., 2019) . U ovome istraživanju, 45 je osoba kliknulo na link na istraživanje, od kojih je 30 započelo s ispunjavanjem upitnika. S obzirom na to da je 10 osoba predalo ispunjen upitnik, stopa dovršavanja upitnika iznosi 33,3%. Navedeni podaci pokazuju da je dvije trećine osoba koje su kliknule link na istraživanje odlučilo krenuti s ispunjavanjem upitnika, dok je jedna trećina odustala od sudjelovanja pri čitanju uvodnih informacija. Vodeći se ranije spomenutim procjenama koje sudionici moraju donijeti - *Imam li znanja/iskustva kojima mogu odgovoriti na pitanje?* i *Želim li odgovoriti na pitanje?* (Beatty & Herrmann, 2002; prema Scholz & Zuell, 2012) možemo pretpostaviti različite razloge zbog kojih

su sudionici odustali od sudjelovanja. Neki od potencijalnih razloga su sljedeći: nedostatak relevantnih iskustava potrebnih za odgovaranje na pitanja, nezadovoljavanje jednog ili više uvjeta postavljenih uzorkom, manjak motivacije za ulaganjem mentalnog napora potrebnog za odgovaranje na pitanje otvorenog tipa, nezainteresiranost za predmet istraživanja, nespремnost na suglasnost s uvjetima postavljenim za sudjelovanje u istraživanju i sl.

Da se pretpostavi da su one osobe koje nisu ispunjavale uvjete postavljene uzorkom i one koje nisu bile zainteresirane za predmet istraživanje odustale prije započinjanja ispunjavanja upitnika, dok su one koje nisu bile suglasne s postavljenim uvjetima te one koje nisu imale tražena iskustva ili motivacije za odgovaranje odustale nakon što su krenule s ispunjavanjem. Za provođenje ovoga istraživanja korišten je *Typeform Basic preplata*¹⁴ s kojom nije moguće pristupiti informacijama kada je tijekom ispunjavanja upitnika osoba odustala, koje bi omogućile bolji uvid u razloge odustajanja sudionika.

6.2. Metodološki izazovi predstavljenog nacrtu istraživanja

U literaturi se mogu pronaći brojna istraživanja o barijerama suradnji obitelji i škole koja pristupaju problemu iz kvantitativne i kvalitativne paradigme i koriste različite istraživačke postupke. U radovima na koje sam naišla tijekom pripreme nacrtu istraživanja prevladavaju intervjui (Crozier, 1999; Crozier & Davies, 2007; Williams & Sanchez, 2011), anketni upitnici (Crozier, 1999; Hoover-Dempsey et al., 2005; Turney & Kao, 2009) i fokus grupe (Baker et al., 2016). Istraživanja su uglavnom usmjerena na dvije ciljne skupine koje sudjeluju u suradnji obitelji i škole - *roditelje i odgojno-obrazovno djelatnike*. Pri izradi ovoga istraživanja nastojalo se odabrati metodološki pristup koji najbolje odgovara istraživanju fenomena od interesa i ostvarenju postavljenog cilja. Pri odabiru metodologije kao glavne čimbenike koji su utjecali na ovu odluku izdvajaju se cilj istraživanja, karakteristike uzorka, etika istraživanja i vlastito istraživačko iskustvo. Kako bi navedeni faktori bili zadovoljeni, u ovome istraživanju odabrano je koristiti *anketni upitnik s pitanjima otvorenog tipa koji se distribuirao putem društvenih mreža i foruma* koji se činio kao pristup koji najbolje objedinjuje spomenute faktore. Već je ranije spomenuto kako

¹⁴ <https://www.typeform.com/pricing/> (10.02.2023)

se ovim istraživanjem nije uspio prikupiti dovoljan broj odgovora koje se može interpretirati. Uzrok tome može se potencijalno pronaći u nekoliko metodoloških odabira o kojima će biti riječ u nastavku.

Prvi je potencijalni razlog *odabir online prostora za provođenje istraživanja*. Jedan od glavnih razloga distribuiranja anketnog upitnika putem društvenih mreža i foruma mogućnost je njegova distribuiranja velikom broju potencijalnih sudionika istovremeno na jednostavan i vremenski efikasan način (Kühne & Zindel, 2020). Međutim, Matijević et al. (2016) upozoravaju da je odaziv na online anketiranja malen unatoč doseg koji ovaj pristup nudi. Rezultati istraživanja o uspješnosti regrutiranja sudionika putem platformi u vlasništvu Meta-grupe koje su proveli Neundorf & Öztürk (2022) pokazuju da je tek 0,5% korisnika koji su vidjeli oglas s pozivom na istraživanje i sudjelovalo u njemu, tj. da je poziv trebalo vidjeti 184 korisnika da bi jedna osoba odlučila sudjelovati u istraživanju. Nastavno na to, 42% korisnika koji su krenuli s ispunjavanjem upitnik je i ispunilo. Pogledamo li samo dostupne informacije o broju članova grupa u kojima je upitnik podijeljen, poziv je na istraživanje na ovaj način moglo vidjeti 200 000 roditelja od kojih je 45 kliknulo na link, a njih 33,3% koji su krenuli s ispunjavanjem upitnika isti je i dovršilo. Iako se doseg od 200 000 korisnika društvenih mreža čini velik, treba uzeti u obzir da postoji velika vjerojatnost da je isti roditelj član u više nego jednoj grupi namijenjenoj roditeljima. Drugi razlog zbog kojega je doseg regrutiranja sudionika putem grupa na društvenim mrežama manji nego se to prvotno čini činjenica je da članstvo u grupi ne garantira da je riječ o roditeljima koji aktivno sudjeluju u radu grupe.

S obzirom na to da grupe i forumi namijenjeni isključivo osobama koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji, koliko je meni poznato, ne postoje, za ovo je istraživanje, uz ispunjavanje triju ranije navedenih uvjeta postavljenih samim karakteristikama načina regrutiranja, bilo potrebno i da je taj isti roditelj osoba koja je ostvarila roditeljstvo u adolescenciji, da je starija od 18 godina te da ima dijete koje pohađa osnovnu školu. Uz sve navedeno ona istovremeno mora biti zainteresirana i motivirana za sudjelovanje u ovome istraživanju.

Kao još jedna pozitivna strana online upitnika ističe se i da sudionici mogu *u sigurnosti i privatnosti svoga doma* u vremenu kada oni to odluče sudjelovati u istraživanju (Matijević et al.,

2016). Međutim, to istovremeno donosi i određene izazove. Jedan je od izazova sigurno da ne postoji unaprijed predodređeno vrijeme u kojemu se istraživanje provodi. Naime, roditelj može biti zainteresiran za sudjelovanje u istraživanju, ali naiđe na istraživanje u trenutku kada nema vremena ili privatnosti njega ispuniti, ili ga tijekom ispunjavanja netko prekine. U tim situacijama potencijalni sudionik zaboravlja na anketni upitnik koji je planirao ispuniti i do sudjelovanja u istraživanju nikada ne dođe. Istraživač nema uvid u broj slučajeva u kojima je navedeno razlog nesudjelovanja niti postoji način da on/ona kontaktira potencijalnog sudionika i podsjeti ga da ispuni upitnik. Naime, jedan od glavnih etičkih izazova online istraživanja kojemu istraživač treba posvetiti veliku pozornost pri izradi nacrtu istraživanja anonimnost je sudionika (Hooley et al., 2012). U ovome istraživanju težilo se što višoj anonimnosti pa se, da bi to bilo moguće, od sudionika nisu tražili nikakvi osobni podaci (ime, prezime, ime škole i sl.), kontakt podaci (e-mail adresa i sl.), odabrana je platforma koja ne bilježi IP-adresu i slične podatke te je u pozivu eksplicitno navedeno da ne komentiraju objavu s pozivom kako bi zaštitili svoj identitet. Iz navedenih razloga, identitet sudionika ostao je potpuno nepoznat meni kao autorici istraživanja te ne postoji nikakav način na koji bi mogla stupiti u kontakt s potencijalnim sudionicima koji su započeli s ispunjavanjem upitnika, ali ga nisu dovršili¹⁵. Jedina opcija koja preostaje ponovno je objaviti poziv na istraživanje s nadom da će iste osobe opet pročitati poziv na istraživanje i ispuniti upitnik, što nosi iste izazove i vjerojatnost kao i prvotno objavljivanje poziva.

O utjecaju dužine anketnog upitnika na stopu ispunjenosti proveden je veliki broj istraživanja. Kada govorimo o *online anketnim upitnicima*, istraživanja pokazuju da dužina upitnika negativno korelira s brojem prikupljenih odgovora, što je u skladu i s istraživanjima o drugim načinima distribucije anketnih upitnika (Galešić, 2003). U ovome istraživanju barijera suradnji škole i osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji korišten je kratak upitnik koji se sastojao samo od 2 pitanja otvorenoga tipa tako da nizak broj odgovora ne možemo pripisati dužini upitnika. Međutim, u upitniku je velika pozornost posvećena informiranju sudionika kako bi mogli donijeti informiranu odluku o sudjelovanju u istraživanju nakon što su upoznati i transparentno informirani o svim ključnim detaljima putem uvodnih informacija na samom početku upitnika (Prilog 3) i putem 10 izjava na koje sudionici moraju dati svoj pristanak (Prilog 4). Sve više autora, a među

¹⁵ Pri razmatranju te opcije potrebno je promisliti i o etici kontaktiranja sudionika koji su odustali od istraživanja i krše li se na taj način prava sudionika.

njima i Plutzer (2019), ističe kako informirani pristanak može negativno utjecati na odaziv na istraživanje i na odgovore koje sudionici nude. Informirani pristanak može svratiti pozornost sudionika na osjetljivost predmeta istraživanja i rizik privatnosti kojem se izlažu, što utječe na odaziv. Iz navedenih razloga neki istraživači odabiru tražiti pristanak sudionika nakon što su već ispunili upitnik (Pultzer, 2019). Naime, informirani pristanak u kojemu se traži od sudionika da pristane na veliki broj elemenata može demotivirati sudionike od sudjelovanja ili dovesti do većeg opreza pri odgovaranju na pitanja unatoč tome što istraživači veliku pozornost posvećuju informiranju sudionika upravo kako bi izgradili povjerenje i zadovoljili principe etičnosti. U ovome istraživanju pristanak na istraživanje zatražen je prije početka ispunjavanja upitnika jer se takav pristup smatrao transparentnijim prema sudionicima, tj. kako bi se izbjeglo pristajanje na sudjelovanje samo zato što su već utrošili vrijeme u ispunjavanje upitnika usprkos tome što se s nekim elementom suglasnosti ne slažu.

Unatoč navedenim izazovima odlučeno je upitnik distribuirati online jer su drugi razmatrani način kontaktiranja potencijalnih sudionika bili vremenski zahtjevniji i nosili niz etičkih izazova. Primjerice, za distribuiranje upitnika putem osnovnih škola potrebno je prvo kontaktirati ravnatelje škola i dobiti njihovo dopuštenje nakon čega oni trebaju obavijestiti razrednike i učitelje (ili stručnog suradnika) koji šalju poziv na istraživanje roditeljima. S obzirom na temu ovoga istraživanja, pri razmatranju ovoga pristupa ne smije se zanemariti mogućnost da ravnatelji ne bi bili voljni podijeliti istraživanje u kojem se nastoje detektirati negativna iskustva roditelja s njihovom školom. Taj izazov možemo povezati s anonimnosti sudionika. Uzmemo li u obzir da stručni suradnici, razrednici i učitelji poznaju roditelje svojih učenika, oni znaju koji roditelji u školi odgovaraju profilu osobe koja ima iskustva sa suradnjom kao osoba koja je roditeljstvo ostvarila u adolescenciji i može odgovoriti na pitanja u ovome istraživanju. Ovakvim pristupom stavljamo roditelje pod određeni rizik jer odgojno-obrazovni djelatnici koji čitaju istraživanje i znaju da su roditelji njihove škole potencijalno sudjelovali u istraživanju mogu potencijalno prepoznati roditelja čak i onda kada su svi identificirajući čimbenici iz odgovora uklonjeni. Treći razmotreni način regrutiranja sudionika bio je kontaktiranje potencijalnih sudionika kontaktiranjem obiteljskih centara i centara za socijalnu skrb, kao što je to učinjeno u istraživanju koje su provele Bojić et al. (2011). Međutim, za razliku od ovoga istraživanja, ciljana skupina za upitnike u spomenutom istraživanju bili su djelatnici centara, a ne njihovi korisnici kao što bi to

bio slučaj u ovome istraživanju barijera suradnji. Ovaj način potrage za sudionicima također pretpostavlja suglasnost djelatnika centara koji ima moć donijeti odluku o dijeljenju istraživanja. Značajniji angažman djelatnika centara ključan je element ovog pristupa jer istraživač koji nije djelatnik centra ne smije imati pravo uvida u podatke o korisnicima i na taj ne može preuzeti zadatak kontaktiranja sudionika na sebe. Još jedan razlog zašto ovaj oblik potrage za sudionicima nije odabran činjenica je da centri uglavnom surađuju s roditeljima adolescentima, tj. roditeljima koji su trenutno adolescenti i koji nisu ciljna skupina ovoga istraživanja.

Pozitivne strane anketnog upitnika s pitanjima otvorenog tipa i razlozi njegova odabira za ovo istraživanje ranije su opisani u odjeljku 4.2 *Postupci i instrumenti* ovoga rada. Međutim, u ovome istraživanju se pokazalo da određene karakteristike odabrane metode zbog kojih odabiremo koristiti upravo nju mogu imati negativan učinak na samo istraživanje. Odabir *pitanja otvorenog tipa* mogao je dodatno utjecati na smanjeni odaziv ispitanika. Odabrano je koristiti pitanja otvorenog tipa jer je jedna od njihovih glavnih prednost dobivanje dubljeg uvida u misli, stavove i iskustva sudionika (Matijević et al., 2016) te su prikladna za istraživanja fenomena koji nisu bili predmet velikog broja empirijskih istraživanja (Halmi, 2005). Međutim, razmišljanje o odgovoru koji nije ponuđen iziskuje više mentalnog napora, zbog čega sudionici nerijetko odlučuju uskratiti mišljenje o određenoj temi i odgovoriti „*ne znam*“. To je pogotovo slučaj onda kada se od sudionika traži da se reflektiraju i promišljaju o osjetljivim pitanjima. Takva pitanja sudionike potencijalno stavljaju u nepovoljnu situaciju u kojoj se moraju prisjetiti i promisliti o iskustvima koja u njih stvaraju osjećaj nelagode, a koji žele izbjeći neodgovaranjem na pitanje (Milas, 2009). Prema istraživanju Lavidas et al. (2022) samo 13.3% ispitanika sudjelovalo bi u istraživanju koje se sastoji samo od pitanja otvorenog tipa, dok bi u istraživanju s pitanjima samo zatvorenog tipa sudjelovalo 92,8% ispitanika. Navedeno može biti dio objašnjenja zašto se dio sudionika nije odgovorio na pitanja unutar ovoga anketnog upitnika. Pogledamo li prvo postavljeno pitanje „*Što je detaljnije moguće opišite situacije u kojima je, prema Vašoj procjeni, dob u kojoj ste postali roditeljem bila preprekom kvalitetnoj suradnji između Vas i škole koju Vaše dijete pohađa*“ vidimo da ono od roditelja traži da se prisjete iskustava u kojima je njihova dob, koja za njih može biti osjetljiv faktor jer ne odgovara društvenim očekivanjima prihvatljive dobi roditeljstva, utjecala na suradnju sa školom njihova djeteta. Ako pretpostavimo da je roditelj imao negativna iskustva, on/ona se može odlučiti na neodgovaranje jer ne želi razmišljati o tim iskustvima. S druge strane,

odgovori sudionika koji se odluču na odgovaranje pitanja otvorenog tipa, a koji opisuju negativna iskustva, duži su i detaljniji od odgovora koji opisuju pozitivna iskustva (Poncheri et al., 2007). Razlog tome je što negativna iskustva izazivaju burniju emocionalnu, kognitivnu i bihevioralnu reakciju od pozitivnih iskustava (Dasborough 2006, prema Poncheri et al., 2007). Što na osnovu toga možemo pretpostaviti o ovome istraživanju? Jedan je od načina na koji možemo interpretirati odgovore da osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji nisu bile dovoljno motivirane promišljati o svojim iskustvima suradnje sa školom ili da nisu željele odgovoriti na postavljeno pitanje jer su negativna iskustva koja su imali sa školom svoga djeteta izazvala negativne emocije koje su nastojali izbjeći. Drugi način na koji možemo gledati na rezultate ovoga istraživanja jest da su roditelji koji su naišli na poziv na istraživanje i nisu odlučili sudjelovati, ali i roditelji koji su ponudili odgovore kao što su „sve ok“ ili „imamo korektan odnos“ nisu bili motivirani pisati o svojim iskustvima jer prema istraživanju Poncheri et al. (2007) osobe koje ne doživljavaju svoja iskustva kao ekstremno negativna ili ekstremno pozitivna, već kao neutralna ili zadovoljavajuća najmanje su inklinirala odgovoriti na pitanje otvorenog tipa. Prema istraživanju Schuman et al. (1981) odgovor „ne znam“, tj. neimanje stava podjednako nude sudionici koji imaju negativna iskustva koja ne žele opisati i sudionici čija su iskustva pozitivna pa nisu motivirani opisati ih te taj odgovor nema veliki utjecaj na rezultate istraživanja (Milas, 2009).

Karakteristike *online anketnog upitnika s pitanjima otvorenog tipa* koje su se pokazale kao prepreke u provođenju ovoga istraživanja bilo bi moguće prebroditi izborom druge metode istraživanja. Jedna metodološka opcija svakako je *online polustrukturirani intervju*, metoda koja se prvotno razmatrala, a od koje se odustalo jer zahtijeva višu razinu istraživačkog iskustva koju osoba koja se prvi put susreće s istraživačkim radom ne posjeduje. U *online polustrukturiranom intervjuu* istraživač sudioniku postavlja unaprijed formulirana pitanja, pri čemu prilagođava protokol istraživanja onome (stavovi, mišljenja, osjećaji) što osoba koju se intervjuira samostalno iznosi bez da ih se potiče na odgovor (Halmi, 2005). Velika prednost ovog pristupa nad online anketnim upitnikom svakako je veća kontrola nad istraživanjem, vođenje procesa refleksije krećući od općenitijih pitanjima prema onim specifičnima i mogućnost traženja dodatnog pojašnjenja od sudionika čime se izbjegavaju odgovori kao što su „ne znam“ (Milas, 2009). Međutim, pronalaženje sudionika za intervjuiranje, neovisno govorimo li o općoj populaciji, a pogotovo kada govorimo o relativno maloj populaciji koja se proučava, predstavlja veći izazov za

istraživača nego online anketni upitnik (Patel, Doku & Tennakoon, 2003). Već je rečeno da smo se u ovome istraživanju suočili smo se s problemom niske dostupnosti i teškog stupanja u kontakt sa sudionicima koji odgovaraju traženome profilu roditelja, stoga se da pretpostaviti da bi interes za sudjelovanje u intervjuiranju bio još niži. Online intervjui od sudionika zahtijevaju veći vremenski angažman i visoku razinu povjerenja u istraživača s obzirom na to da pri intervjuiranju identitet roditelja istraživaču ne može ostati potpuno anoniman jer direktan kontakt između istraživača i roditelja mora postojati (Milas, 2009).

Kada govorimo o zahtjevnosti pronalaženja osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji i voljne su sudjelovati u istraživanju, potrebno je razmotriti pitanje – *Jesmo li odabrali pogrešnu ciljnu skupinu za ovo istraživanje?* Kada govorimo o istraživanjima suradnje obitelji i škole, ona su poglavito usmjerena na jednu od dvije skupine subjekata suradnje – na roditelje (npr. Turney & Kao, 2009; Williams & Sanchez, 2011) ili na odgojno-obrazovne djelatnike (npr. Baker et. al, 2016). U ovome istraživanju odabrano je istraživanje provesti s osobama koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji kako bi dobili uvid u to što roditelji percipiraju kao barijere svojoj suradnji sa školom, a koje proizlaze iz njihovih iskustava sa školom svoga djeteta. Istovremeno ne smijemo zaboraviti da su odgojno-obrazovni djelatnici aktivni sudionici suradnje čije je viđenje suradnje s osobama koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji također iznimno koristan doprinos razumijevanju fenomena koji se nastojao istražiti. Iako od odgojno-obrazovnih djelatnika ne bi mogli dobiti uvid u perspektivu roditelja, njihovo stručno znanje o suradnji, o adolescentskoj trudnoći i osobna iskustva u suradnji s osobama koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji mogu pomoći razumijevanju ovoga fenomena. Odabir odgojno-obrazovnih djelatnika kao ispitanika također može potaknuti sudionike na samorefleksiju vlastite suradnje i potaknuti ih na propitivanje vlastitih implicitnih pedagogija te pridavanje pozornosti specifičnosti potreba koje osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji potencijalno imaju. Istraživanje o ovoj temi bilo bi namijenjeno onim odgojno-obrazovnim djelatnicima koji su imali iskustva s suradnjom sa osobama koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji i provodilo bi se u obliku *polustrukturiranog intervjua* koji bi istraživaču omogućio da propita ne samo iskustva odgojno-obrazovnih djelatnika sa suradnjom, već i njihove stavove o adolescentskoj trudnoći i njihovom razumijevanju posljedica za dijete i roditelja, s obzirom na to da sami stavovi mogu također predstavljati barijeru suradnji. Međutim, kako pristupiti regrutaciji odgojno-obrazovnih djelatnika za sudjelovanje u istraživanju?

S obzirom na to da osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji čine relativno malu skupinu roditelja u Republici Hrvatskoj, pri odabiru strategije potrage za sudionicima treba voditi računa da značajan broj odgojno-obrazovnih djelatnika nikada nije surađivao s roditeljima tog profila. Također treba voditi računa da u istraživanju imamo one sudionike koji u trenutku provođenja istraživanja surađuju ili su u bližoj prošlosti surađivali s osobama koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji kako bi smanjili potrebu prisjećanja i reflektiranja na iskustva u dalekoj prošlosti što sa sobom donosi dodatne etičke izazove. Kao potencijalni način formiranja uzorka odgojno-obrazovnih djelatnika može se predložiti kontaktiranje osnovnih škola u Republici Hrvatskoj s pozivom na istraživanje na koji se odgojno-obrazovni djelatnici koji imaju iskustvo suradnje s roditeljima koji su roditeljstvo ostvarili u adolescenciji mogu javiti.

Drugi alternativni smjer istraživanja ove teme mogu biti i *fokus grupe*. Metoda fokus grupe oblik je grupnog intervjuiranja koji se definira kao „kvalitativni oblik istraživanja koji uključuje grupnu diskusiju o nekoj zadanoj temi čiji je osnovni cilj potaknuti dubinsku diskusiju kojom će se istražiti vrijednosti ili stavovi ispitanika prema nekom problemu ili temi” (Skoko & Benković, 2009:217), što ih čini prikladnom metodom istraživanja slabije istraženih fenomena. Ovom su se metodom istraživanja u istraživanju barijera suradnji obitelji i škole koristili Baker et. al. (2016). U tome istraživanju Baker et. al. (2016) proveli su niz odvojenih fokus grupa s roditeljima i s odgojno-obrazovnim djelatnicima nekoliko škola putem kojih su htjeli pronaći odgovore na sljedeća pitanja: „Koje barijere roditeljskom prisustvovanju školskim događajima postoje?” i „Što treba činiti drugačije kako bi se uključenost obitelji povećala?” Jedna od velikih prednosti fokus grupa svakako je činjenica da je riječ o dinamičnom obliku prikupljanja podataka koji rezultira dubljim i manje pristranim informacijama. Da bi to bilo moguće, pogotovo kada je riječ o osjetljivim temama, potrebno je poštovati načelo homogenosti, tj. da fokus grupe čine članovi koji dijele zajedničke karakteristike (npr. svi su osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji) (Skoko & Benković, 2009). Tako bi se za istraživanje barijera koje su predmet ovoga istraživanja provele dvije fokus grupe, jedna s roditeljima i jedna s odgojno-obrazovnim djelatnicima. Iz navedenog je vidljivo da su fokus grupe prikladna metoda i za ovo istraživanje. Razlozi zbog kojih je odlučeno ne koristiti fokus grupe u ovome istraživanju mnogostruki su. Jedan je od razloga svakako i moderiranje fokus grupa za koje je potrebno poznavanje odgovarajućih tehnika moderiranja, kao i projektivnih tehnika kako bi fokus grupe bile uspješne (Skoko & Benković, 2009), a koje osoba

na početku svog istraživačkog puta ne posjeduje. Nadalje, preporučuje se da fokus grupe čini 6-12 sudionika i da traju između 90 i 120 minuta kako bi svi sudionici mogli izraziti svoje mišljenje (Skoko & Benković, 2009). Iako je riječ o relativno malom broju sudionika, pronalazak sudionika za istraživanje mogao bi se pokazati kao izazov. Već je spomenuto da je riječ o relativno maloj skupini roditelja u Republici Hrvatskoj do kojih je teško doći na načine koji poštuju njihova prava privatnosti i etički kodeks istraživanja. Do ispitanika bi se moglo pokušati doći na način korišten u ovome istraživanju ili uz pomoć škola i drugih državnih institucija koje surađuju s roditeljima. Sudjelovanje u fokus grupi od sudionika traži značajan vremenski angažman, a od istraživača pronalazak prostora za provođenje diskusije. Iako se pronalazak prostora i potreba za putovanjem sudionika može zaobići organiziranjem online fokus grupe, taj oblik negira neke od značajnijih prednosti fokus grupa, primjerice dinamičnu komunikaciju koja može biti isprekidana problemima s internetskom vezom ili nemogućnost uvida u neverbalnu komunikaciju sudionika.

Iako je jasno da postoji niz metodoloških razloga zbog kojih se ovim istraživanjem nije postigao cilj istraživanja, u nastavku će se pokušati odgovoriti na pitanje – *Je li sam cilj istraživanja artikuliran iz suviše esencijalističke pozicije?*

6.2. Esencijalizacija uloge dobi u suradnji škole s osobama koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji

Rothbart & Taylor (1992) definiraju esencijalizam kao tendenciju pripisivanja neke nevidljive zajedničke biti svim članovima određene skupine ili društvene kategorije koja se koristi kao moćno objašnjenje prividne sličnosti unutar skupine i prividne razlike pripadnika skupine i drugih grupa. Prema Yzerbyt et al. (1998) esencija pripisana pripadnicima određene skupine smatra se trajnom karakteristikom grupe, tj. ne mijenja se ovisno o vremenu i kontekstu. Iz toga razloga na osnovu esencije donose se zaključci o pojedincima koji pripadaju određenoj skupini, dok se specifičnosti njihove situacije u potpunosti zanemaruju (Morton et al., 2009).

U pozadini ovoga istraživanja nalazi se pretpostavka da postoji povezanost između negativnih iskustava osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji i suradnje sa školom, koja su rezultat dobi u kojoj je netko postao roditelj, tj. pretpostavlja se da dob postajanja roditeljem utječe na

odnos škole i roditelja. Ta pretpostavka utemeljena je na longitudinalnim istraživanjima o posljedicama (Furstenberg et al., 1987; Birch, 1998; NCPE, 2012; Zeck et al., 2007) adolescentskog roditeljstva na roditelje i dijete prema kojima životna situacija osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji dijeli zajedničke elemente s primjerice roditeljima nižeg socio-ekonomskog statusa za čiju su suradnju sa školom istraživanja pokazala da barijere suradnji sa školom postoje (Crozier, 1999; Lareau, 1987 i dr.). Drugi razlog za ovu pretpostavku može se pronaći u istraživanjima o predrasudama prema osobama koje su roditeljstvo ostvarile u mladoj dobi i načinu na koji ti roditelji percipiraju sliku koje društvo ima o njima kao roditeljima (Wiemann et al., 2005; Yardley, 2008). Iz navedenih se razloga pokušalo ovim istraživanjem utvrditi vide li roditelji svoju dob postajanja roditeljem kao faktor koji utječe na njihovu suradnju sa školom. Pogledamo li prikupljene odgovore, iako zbog njihova broja i opsežnosti ne može iz njih izvesti konkretan zaključak, mogli bismo pretpostaviti da roditelji svoju adolescentsku dob ne vide kao prepreku suradnji ili da o njezinom utjecaju na suradnju nisu promišljali. Razmotrimo li gore navedenu pretpostavku iz perspektive esencijalizma, stavljanje svih osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji u istu kategoriju može se tumačiti kao esencijalistička pretpostavka jer pretpostavlja da su oni imali zajednička iskustva jer su ostvarili roditeljstvo u istoj životnoj fazi.

Međutim, je li ovo istraživanje kao posljedica toga esencijalističko? Nije, s obzirom na to da je ovo istraživanje logičan početak proučavanja ove teme, u kojemu se želi utvrditi međuodnos različitih čimbenika. Ovim istraživanjem nastojalo se dobiti uvid u to postoje li uopće negativna iskustva u suradnji sa školom koja roditelji pripisuju dobi postajanja roditeljem, tj. prepoznaju li sami roditelji svoju dob postajanja roditeljima kao faktor koji je utjecao na suradnju. U ovome istraživanje ne pretpostavlja se da su iskustva svih roditelja ista niti da su ona *isključivo* posljedica dobi postajanja roditeljem. S obzirom na to da je riječ o istraživanju barijera suradnji škole i osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji, tj. barijera koje, koliko je meni poznato, ranije nisu bile proučavane, pokušaj potrage za negativnim iskustvima činio se kao prikladna polazišna točka proučavanja. Da se ovim istraživanjem uspjelo utvrditi određene barijere suradnji, otvorio bi se put detektiranju međusobnih razlika u iskustvima osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji sa suradnjom ovisno o različitim karakteristikama koje ih opisuju (npr. odgojno-obrazovni status, socio-ekonomski status i sl.), ali i razlika između osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji i roditelja koji s njima dijele određenu karakteristiku, a nisu roditeljstvo

ostvarili u adolescenciji te bi se tada moglo odgovoriti na pitanje - „*Koja je uloga dobi postajanja roditeljem u suradnji sa školom?*“ Međutim mogućnost postojanja esencijalizacije uzima se u obzir pri oblikovanju radionice koja se predstavlja u narednome poglavlju. Spomenuta radionica zato se neće direktno odnositi na osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji, već će se baviti roditeljskim i obiteljskim razlikama u cjelini i potrebom uvažavanje istih.

7. Radionica „Sve su obitelji jednako vrijedne“

Među istraživačima i teoretičarima koji se bave suradnjom obitelji i škole razgovor, tj. kvalitetna dvosmjerna komunikacija i radionice smatraju se važnim elementima za poticanje kvalitetne suradnje (Lukaš & Gazibara, 2010; Ljubetić, 2014; Škutor, 2014). Pedagoške radionice oblik su grupne interakcije koji može biti planiran za roditelje i/ili djelatnike škole i smatra se jednim od najuspješnijih oblika rada s roditeljima. U radionicama se izmjenjuju iskustva, potiče osjećaj samopouzdanja i vlastitih vrijednosti, a roditelji dobivaju osjećaj da pomažu i sebi i djetetu, a ne da dolaze u školu zato što su na to primorani (Rađenović & Smiljanić, 2007). S obzirom na to da su dva sudionika kao prijedlog unapređivanja suradnje ponudila radionice, u ovome će se odlomku prikazati jedna radionica namijenjena odgojno-obrazovnim djelatnicima s ciljem njihova osvješćivanja vlastitih implicitnih pedagogija pri suradnji s različitim roditeljima i poboljšavanja kvalitete suradnje. Iako se ovaj rad fokusira na suradnju škole i osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji u skladu s napisanim u prethodnome poglavlju, a imajući na umu empirijsko istraživanje koje se ovim radom pokušalo provesti, ova radionica nije usmjerena samo na tu skupinu roditelja, već je njezin fokus osvješćivanje odgojno-obrazovnih djelatnika o različitostima roditelja i obiteljskih struktura općenito, s obzirom na to da je inkluzivan pristup koji uvažava različitosti ključ kvalitetne suradnje obitelji i škole (Fan & Chen, 2001).

7.1. Artikulacija radionice

Cilj radionice: Potaknuti učitelje na samorefleksiju vlastite suradnje s roditeljima iz različitih obiteljskih konstelacija.

Ciljna skupina: učitelji razredne nastave (16 sudionika)

Trajanje radionice: 90 min

Potrebni materijali: loptica, ploča, markeri (3 boje), papiri, pribor za crtanje, sredstvo za pisanje, Prilog 7-10

1. Uvodni dio

Na samom početku radionice, voditelj zahvaljuje svima na sudjelovanju i informira ih o cilju i povodu susreta.

1.1. Baš je bilo smiješno/zabavno kad...

- **Trajanje:** 10 minuta
- **Potrebni materijali:** loptica
- **Oblik rada:** grupni rad
- **Cilj aktivnosti:** opustiti sudionike i stvoriti osjećaj zajedništva, stvoriti ugodnu atmosferu i potaknuti sudionike na rad

Artikulacija aktivnosti:

Sudionici radionice formiraju skupine od podjednakog broja članova i formiraju krug. Voditelj radionice sudionicima objašnjava što će raditi. Svaka grupa dobije lopticu s kojom će se dobacivati. Njihov zadatak je da osoba koja dobije lopticu dovrši rečenicu: „*Bilo je smiješno/zabavno kad...*“ sa nekim događajem koji im se dogodio tijekom njihovog boravka u školi. To može biti nešto vezano za učenike, nastavu, roditelje, kolege i sl.

1.2. Ja kažem kvalitetna suradnja, vi kažete?

- **Trajanje:** 15 minuta
- **Potrebni materijali:** ploča, markeri (3 boje)
- **Oblik rada:** oluja ideja
- **Cilj aktivnosti:** dobiti uvid u kako sudionici razumiju kvalitetnu suradnju i što bi ona trebala uključivati

Artikulacija aktivnosti:

Voditelj radionice na ploču zapisuje frazu KVALITETNA SURADNJA OBITELJI I ŠKOLE. Od sudionika potom zatraži da navedu sve asocijacije koje dobiju kada pročitaju tu frazu. Svi prijedlozi sudionika se zapisuju na ploču. Zatim voditelj radionice postavlja pitanje: „Tko treba preuzeti odgovornost za _____ u suradnji?“ Na taj način prolazi kroz sve asocijacije koje su sudionici ponudili. One za koje smatraju da su odgovornost roditelja, podcrta crveno, a one koje su njihova odgovornost zelenom bojom. One koje smatraju zajedničkom odgovornošću podcrta objema bojama.

2. Središnji dio

2.1. Novi učenik Marko

- **Trajanje:** 30 min
- **Potrebni materijali:** Prilog 7, Prilog 8, Prilog 9
- **Oblik rada:** igra uloga, grupni rad
- **Cilj aktivnosti:** potaknuti sudionike na promišljanje o različitostima među obiteljima i obiteljskim situacijama, potaknuti sudionike na refleksiju postupaka pri rješavanju problema vezanih za dijete s roditeljima

Artikulacija aktivnosti:

Voditelj radionice sudionike dijeli u skupine od 4 osobe. Svakome sudioniku dodijeli jedan broj (1 – 4). Nakon toga sudionicima pojašnjava aktivnost. Sudionici kojima je dodijeljen broj 2 igrat će ulogu učitelja, a sudionici s brojem 4 igrat će ulogu roditelja. Sudionici učitelji dobiju papir s opisom situacije vezanim za novog učenika Marka (**Prilog 7**) koji moraju pročitati. Sudionici roditelji dobiju opis situacije iz perspektive roditelja (**Prilog 8**). Sudionici 1 i 3 imaju ulogu promatrača i dobiju listić s pitanjima i uputama (**Prilog 9**). Situacija vezana za Marka ista je za svaku grupu, dok se roditelj razlikuje. Zadatak sudionika broj 2 i 4 simulirati je razgovor između učitelja i roditelja čije su opise dobili i pokušaju razriješiti situaciju. Tijekom razgovora sudionici 1 i 3 pokušavaju odgovoriti na pitanja u listiću. Kada simulacija razgovora između sudionika 2 i 4 završi, sudionici 1 i 3 uz pomoć listića komentiraju svoja opažanja. Sudionici 2 i 4 mogu pojasniti svoje postupke. Zajednički se reflektiraju na različite načine na koje bi pristupili različitim obiteljskim konstelacijama i razgovaraju o važnosti uvažavanja roditeljskih razlika pri suradnji.

3. Završni dio

3.1. Svi su dobrodošli

- **Trajanje:** 30 min
- **Potrebni materijali:** pribor za pisanje
- **Oblik rada:** rad u paru
- **Cilj aktivnosti:** potaknuti sudionike na osmišljavanje aktivnosti putem kojih mogu uključiti roditelje u suradnju sa školom, na način da uvažavaju roditeljske različitosti i posebnosti

Artikulacija aktivnosti:

Za kraj radionice sudionici rade u paru. Parove čine sudionici 1 i 2 i sudionici 3 i 4 grupa kojih su bili dio u ranijoj aktivnosti. Zadatak je svakog para osmisliti jednu aktivnost u kojoj bi roditelj opisan u njihovom primjeru u aktivnosti 2.1. mogao sudjelovati. Fokus ove aktivnosti osmisliti je aktivnost koja bi bila bogata sadržajem za njihove učenike, a koja bi omogućila roditeljima da svojim talentima, iskustvima i znanjima doprinesu radu škole s ciljem osnaživanja obitelji i suradnje (Weiss et al. 2013).

4. Evaluacija

4.1. Osjećaji

- **Trajanje:** 5 min
- **Potrebni materijali:** Prilog 10, sredstvo za pisanje, kutija
- **Oblik rada:** individualni rad
- **Cilj aktivnosti:** dobiti povratnu informaciju o učinkovitosti radionice u ostvarivanju ciljeva

Artikulacija aktivnosti:

Sudionici dobiju listić sa dva pitanja koja moraju nadopuniti (**Prilog 10**). Njih ostavljaju u kutiji koja se nalazi na izlazu iz prostorije. Rezultate povratnih informacija dobiti će na mail.

8. Zaključak

U ovome radu pokušalo se empirijski istražiti barijere suradnji škola i osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji. Ovo istraživanje nije uspjelo dati značajniji znanstveni doprinos razumijevanju iskustava osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji sa školom niti utvrđivanju barijera suradnji. Zato su analizirani razlozi zbog kojih istraživanje nije ponudilo očekivane rezultate te su se ponudili alternativni smjerovi proučavanja ovoga fenomena. Kao glavni izazov istraživanja ove teme detektirano je pronalaženje sudionika jer je riječ o relativno maloj skupini roditelja u Republici Hrvatskoj. Kao alternative ovome istraživanju predloženi su polustrukturirani intervju i fokus grupe, iako se pretpostavlja da će u tome pristupu pronalazak ispitanika biti izazov. Također je razmotrena opcija odgojno-obrazovnih djelatnika kao druge ciljne skupine za istraživanje koja može pružiti određeni uvid u ovu problematiku. Unatoč neuspjehu istraživanja, iskustva osoba koje su roditeljstvo ostvarili u adolescenciji predstavljaju legitiman predmet istraživanja jer u ovome trenutku nije moguće sa sigurnošću reći razlikuju li se iskustva ove skupine roditelja u suradnji od drugih roditelja s kojima dijele određene karakteristike. Prepoznavanje eventualnih specifičnosti u suradnji ove skupine roditelja sa školom doprinijelo bi boljem razumijevanju suradnje i važnosti uvažavanja razlika među roditeljima i obiteljima. Prije nego se okrenemo istraživanju drugih istraživačkih pitanja, potrebno je ovaj problem pokušati istražiti koristeći drugačiju metodologiju, drugačiji uzorak ili pak provesti istraživanje u društvenome kontekstu u kojemu je udio osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji veći, tj. u kojemu se o adolescentskom roditeljstvu općenito više govori. Takav kontekst potencijalno bi potaknuo više roditelja na sudjelovanje u istraživanju.

Iako ovo istraživanje nije ponudilo očekivani uvid u suradnju škole i osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji, nacrt ovoga istraživanja prikazuje istraživanje u kojemu je velika pozornost posvećena izradi online istraživanja koja vode računa i u potpunosti poštuju načela etičnosti u društvenim istraživanjima, posebno se suočavajući s novim etičkim izazovima koje donose. Unatoč neuspjehu u ostvarivanju cilja nacrt može poslužiti kao polazna točka za daljnje proučavanje ovoga fenomena i drugih osjetljivih tema u društvenim znanostima uz pomoć online istraživanja, ali i kao primjer nekih načina na koje se može osigurati da istraživanje poštuje sva etička načela zaštite sudionika.

Završno, smatram suočavanje s onim što sam dugo doživljavala kao vlastiti neuspjeh u svom prvome istraživačkome pokušaju najizazovnijim dijelom pisanja ovoga diplomskoga rada, što me prisililo na promišljanje o tome što zapravo smatram uspjehom. Nakon što nisam prikupila ispitanike, osjećala sam se kao da radim Sizifov posao. No dovršetkom rada naučila sam puno toga o sebi i o potrebi promjene vlastite perspektive. Znanost (a tako i život) je nepredvidiva. Samo zato što nešto nije završilo kako sam ja to očekivala/željela/isplanirala, ne znači da to nije uspješno. Uspjeh ovisi o perspektivi. Tako je ovo istraživanje neuspješno u ostvarivanju cilja, ali nije neuspješno u svom doprinosu etici i metodologiji niti u omogućavanju osobnog razvoja meni kao autorici.

9. Literatura

Allen, I., & Bourke-Dowling, S. (1998). *Teenage Mothers Decisions and Outcomes*. Policy Studies Institute.

Arnett, J. J. (2007). Emerging Adulthood: What Is It, and What Is It Good For? *Child Development Perspectives*, 1 (2), 68-73. <https://doi.org/10.1111/j.1750-8606.2007.00016.x>

Baker, T. L., Wise, J., Kelley, G., & Skiba, R. J. (2016). Identifying barriers: Creating solutions to improve family engagement. *The School Community Journal*, 26 (2), 161-184.

Bakker, J., Denessen, E., & Brus-Laeven, M. (2007). Socio-economic background, parental involvement and teacher perceptions of these in relation to pupil achievement. *Educational Studies*, 33(2), 177-192. <https://doi.org/10.1080/03055690601068345>

Bartulović, M., & Kušević, B. (2016). *Što je interkulturno obrazovanje? Priručnik za nastavnike i druge znatizeljnike*. CMS.

Birch, D. (1997). The Adolescent Parent—a Fifteen Year Longitudinal Study of School Age Mothers and their Children. *Journal of Adolescent Health and Welfare*, 10 (1), 17-25. <https://doi.org/10.1515/IJAMH.1998.10.2.141>

Bojić, I., Orešković Vrbanec, S., Stanić, S., Šikanić Dugić, N., & Šimić, A. (2011). *Kada djeca imaju djecu: Analiza stanja i preporuke za postupanje u slučajevima maloljetničkih trudnoća i roditeljstva*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku.

Boonstra, H. D. (2014). What is behind the Declines in Teen Pregnancy Rates? *Policy Review*, 17 (3), 15-21.

Buchanan, E. A., & Hvizdak, E. E. (2009). Online Survey Tools: Ethical and Methodological Concerns of Human Research Ethics Committees. *Journal of Empirical Research on Human Research Ethics*, 4 (2), 37-48. <https://doi.org/10.1525/jer.2009.4.2.37>

Cerovečki, I., Rodin, U., & Jezdić, D. (2020). *Izješće za 2019. godinu: Pobačaji u zdravstvenim ustanovama u Hrvatskoj 2019. godine*. Hrvatski zavod za javno zdravstvo.

Christenson, S. L. (1999). Families and schools: Rights, responsibilities, resources, and relationships. U: Pianta, R. C., & Cox, M. J. (Ur.), *The transition to kindergarten* (str.143-177). Paul H. Brooks Publishing Co.

Cooley, M. L., & Unger, D. G. (1991). The role of family support in determining developmental outcomes in children of teen mothers. *Child Psychiatry and Human Development*, 21, 217-234. <https://doi.org/10.1007/BF00705907>

Crozier, G. (1999). Is it a case of 'We know when we're not wanted'? The parents' perspective on parent-teacher roles and relationships. *Educational Research*, XLI (3), 315-328. <https://doi.org/10.1080/0013188990410306>

Crozier, G., & Davies, J. (2007). Hard to reach parents or hard to reach schools? A discussion of home-school relations, with particular reference to Bangladeshi and Pakistani parents. *British Educational Research Journal*, 33 (3), 295-313. <https://doi.org/10.1080/01411920701243578>

Dawson, N. (1997). The Provision of Education and Opportunities for Future Employment for Pregnant Schoolgirls and Schoolgirl Mothers in the UK, *Children and Society*, 11, 252-63. <https://doi.org/10.1111/j.1099-0860.1997.tb00034.x>

de Jonge, A. (2001). Support for teenage mothers: a qualitative study into the views of women about the support they received as teenage mothers. *Journal of Advanced Nursing*, 36 (1), 49-57. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.2001.01942.x>

Dellman-Jenkins, M., Sattler, S. H., & Richardson, R. A. (1993). Adolescent Parenting: A Positive Intergenerational Approach. *Families in Society: The Journal of Contemporary Human Services*, 74 (10), 590-601. <https://doi.org/10.1177/10443894930740100>

Denman, D. C., Baldwin, A. S., Betts, A. C., McQueen, A., & Tiro, J. A. (2018). Reducing "I Don't Know" Responses and Missing Survey Data: Implications for Measurement. *Medical Decision Making*, 38 (6), 673-682. <https://doi.org/10.1177/0272989X18785159>

DeVito J. (2007). Self-perceptions of parenting among adolescent mothers. *Journal of Perinatal Education*, 16 (1), 16-23. [10.1624/105812407X170680](https://doi.org/10.1624/105812407X170680)

Diaz, C.J., & Fiel, J.E. (2016). The effect(s) of teen pregnancy: Reconciling theory, methods, and findings. *Demography*, 53 (1), 85-116. <https://doi.org/10.1007/s13524-015-0446-6>

Ellis-Sloan, K. (2014). Teenage Mothers, Stigma and Their “Presentation of Self” *Sociological Research Online*. 19 (1), 1-21. <https://doi.org/10.5153/sro.3269>

Epstein, J. L. (2002). School, Family and Community Partnerships: Caring for the Children We Share. U: Epstein, J. L., Sanders, Mavis. G., Simon B. S., Salinas, K. C., Jansorn, N., & Van Voorhis, F. I. *School, Family, and Community Partnerships: Your Handbook for Action* (str. 6-29). Corwin Press.

Family Planning Association (1994). *Children Who Have Children*. Family Planning Association.

Fan, X., & Chen, M. (2001). Parental Involvement and Students' Academic Achievement: A Meta-Analysis. *Educational Psychology Review*, 13 (1), 1-22. <https://doi.org/10.1023/A:1009048817385>

Fan, W., & Williams, C. M. (2009). The effects of parental involvement on students' academic self-efficacy, engagement and intrinsic motivation. *Educational Psychology*, 30 (1), 53-74. <https://doi.org/10.1080/01443410903353302>

Fantuzzo, J., Tighe, E., & Childs, S. (2000). Family Involvement Questionnaire: A multivariate assessment of family participation in early childhood education. *Journal of Educational Psychology*, 92 (2), 367–376. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.92.2.367>

Fantuzzo, J., McWayne, C., Perry, M. A., & Childs, S. (2004.). Multiple dimensions of family involvement and their relations to behavioural and learning competencies for urban, low income

children. *School Psychology Review*, 33 (4), 467-480.
<https://doi.org/10.1080/02796015.2004.12086262>

Finders, M., & Lewis, C. (1994). Why some parents don't come to schools. *Educational Leadership*, 51 (8), 50–54.

Furstenberg, F. F., Brooks-Gunn, J., & Philip Morgan, S. (1987). *Adolescent mothers in later life*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511752810>

Furstenberg, F. F. (2003). Teenage Childbearing as a Public Issue and Private Concern. *Annual Review of Sociology*, 29 (1), 23-39. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.29.010202.100205>

Galešić, M. (2003). Effect of Questionnaire Length on Survey Response Rate. *Društvena istraživanja*, 12(5(67)), 807-824. <https://hrcak.srce.hr/19316>

Goldberg, A. E., & Smith, J. Z. (2011). Stigma, social context, and mental health: Lesbian and gay couples across the transition to adoptive parenthood. *Journal of Counseling Psychology*, 58, 139-150. <https://doi.org/10.1037/a0021684>

Grant, K. B., & Ray, J. A. (2019). *Home, School and Community Collaboration: Culturally Responsive Family Engagement*. SAGE Publications.

Gudjons, H. (1994). *Pedagogija: temeljna znanja*. Educa.

Halmi, A. (2005). *Strategije kvalitativnih istraživanja u primijenjenim društvenim znanostima*. Naklada Slap.

Harrowell, E., Davies, T., & Disney, T. (2017). Making Space for Failure in Geographic Research. *The Professional Geographer*, 70 (2), 230-238. <https://doi.org/10.1080/00330124.2017.1347799>

Heilman, E. (2008). Hegemonies and “Transgressions” of Family: Tales of Pride and Prejudice. U: Turner-Vorbeck, T., & Miller Marsh, M. (Ur.) *Other Kinds of Families: Embracing Diversity in Schools* (str.1-27). Teacher University Press.

Hertfelt Wahn, E., Nissen, E., & Ahlberg, B. A. (2005). Becoming and Being a Teenage Mother: How Teenage Girls in South Western Sweden View Their Situation. *Health Care for Women International*, 26, 591-603. <https://doi.org/10.1080/07399330591004917>

Hill, N. E., & Tyson, D. F. (2009). Parental Involvement in Middle School: A Meta-Analytic Assessment of the Strategies That Promote Achievement. *Developmental Psychology*, 45 (3), 740-763. <https://doi.org/10.1037/a0015362>

Hoffman, S. D. (2015). Teen childbearing and economics: A short history of a 25-year research love affair. *Societies*, 5, 646–663. <https://doi.org/10.3390/soc5030646>

Hokke, S., Hackworth N. J., Quin, N., Bennetts, S. K., Win, H. Y., Nicholson, J. M., Zion, L., Lucke, J., Keyzer, P., & Crawford, S. B. (2018). Ethical issues in using the internet to engage participants in family and child research: A scoping review. *PLoS ONE*, 13 (9), 1-30. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0204572>

Holgate, H., & Evans, R. (2006). Sexuality and young motherhood: Discourse and definitions. U: Holgate, H., & Evans, R. Yuen, F. (Ur.) *Teenage Pregnancy and Parenthood: Global perspectives, issues and interventions* (str. 7-23). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203597040>

Hooley, T., Marriott, J., & Wellens, J. (2012). *What is Online Research? Using the Internet for Social Science Research*. Bloomsbury Publishing. [10.5040/9781849665544](https://doi.org/10.5040/9781849665544)

Hornby, G. (2011). *Parental Involvement in Childhood Education: Building Effective School Family Partnerships*. Springer. [10.1007/978-1-4419-8379-4](https://doi.org/10.1007/978-1-4419-8379-4)

Hornby, G., & Lafaele, R. (2011). Barriers to parental involvement in education: an explanatory model. *Educational Review*, *LXIII* (1), 37-52. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00131911.2010.488049>

Horwitz, S., Klerman, L., Kuo, H. S., Jekel, J. F. (1991). Intergenerational transmission of school-age parenthood. *Family Planning Perspectives*, *23* (4), 168–72.

Hoover-Dempsey, K.V., Bassler, O. C., & Burow, R. (1995). Parents' reported involvement in students' homework: Strategies and practices. *Elementary School Journal*, *95*, 435–450. <https://doi.org/10.1086/461854>

Hoover-Dempsey, K. V., Walker, J. M. T., Sandler, H. M., Whetsel, D., Green, C. L., Wilkins, A. S., et al. (2005). Why do parents become involved? Research findings and implications. *Elementary School Journal*, *106*, 105–130. <https://doi.org/10.1086/499194>

Hsieh, H-F., & Shannon, S. E. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*. *15*(9), 1277-1288. <https://doi.org/10.1177/1049732305276687>

Hudson, F., & Ineichen, B. (1991). *Taking It Lying Down: Sexuality and Teenage Motherhood*. Macmillan.

Imamura M., Tucker J., Hannaford P., Oliveira da Silva, M., Astin M., Wyness L., Bloemenkap K. W. M., Karro, H., Olsen, J., Albrecht, J., & Temmerman, M. (2007). Factors associated with teenage pregnancy in the European Union: A systematic review. *European Journal of Public Health*, *17* (6), 630–636. <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckm014>

Jeynes, W. H. (2005). A Meta-analysis of the Relation of Parental Involvement to Urban Elementary School Student Academic Achievement. *Urban Education*, *40* (3), 237-269. <https://doi.org/10.1177/0042085905274540>

Jokić, B., & Ristić Dedić, Z. (2019). Obrazovna perspektiva – želje, planovi i stavovi hrvatskih srednjoškolaca o prijelazu iz srednje u visoko obrazovanje. U: Jokić, B. & Ristić Dedić, Z. (Ur.) *Što nakon srednje? Želje, planovi i stavovi hrvatskih srednjoškolaca* (str.34-63). Impressum.

Jones, C., Whitfield, C., Seymour, J., & Hayter, M. (2019). “Other Girls”: A Qualitative Exploration of Teenage Mothers’ Views on Teen Pregnancy in Contemporaries. *Sexuality & Culture*, 23, 760-773. <https://doi.org/10.1007/s12119-019-09589-4>

Jorgensen, S. R. (1993). Adolescent Pregnancy and Parenting, U: Gullotta, T., Adams, G., & Montemayor, R. (Ur.), *Adolescent Sexuality* (str. 103-140). SAGE.

Josafat, J. M. (2015). *Perceptions of Parent School Collaboration Within Single Parent Households*. (Doktorska dizertacija). San Diego State University.

Kang, E. & Hwang, H-J. (2021). Ethical Conducts in Qualitative Research Methodology: Participant Observation and Interview Process. *Journal of Research and Publication Ethics*, 2 (2), 5-10. <https://doi.org/10.15722/jrpe.2.2.202109.5>

Kim, Y. (2009). Minority parental involvement and school barriers: Moving the focus away from deficiencies of parents. *Educational Research Review*, 4 (2), 80-102. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2009.02.003>

Kiselica, M. (2008). 3. The Characteristics and Parenting Behaviors of Adolescent Fathers: Stereotypical versus Accurate Portraits. U: Kiselica, M. (Ur.) *When Boys Become Parents: Adolescent Fatherhood in America* (str. 31-54). Rutgers University Press. <https://doi.org/10.36019/9780813545790-005>

Kiselica, M. S., Gorczyński, J., & Capps, S. (1998). Teen Mothers and Fathers: School Counselor Perceptions of Service Needs. *Professional School Counseling*. 2 (2), 146-152.

Kiselica, M. S., & Pfaller, J. (1993). Helping teen parents: The independent and collaborative roles of school counselors and counselor educators. *Journal of Counseling and Development*, 72, 42-48. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.1993.tb02275.x>

Kosciw, J. G., & Diaz, E. M. (2008). *Involved, invisible, ignored: The experiences of lesbian, gay, bisexual and transgender parents and their children in our nation's K-12 schools*. GLSEN.

Krippendorff, K. (2004). *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology* (2nd Edition). SAGE Publications.

Kühne, S. & Zindel, Z. (2020). Using Facebook and Instagram to Recruit Web Survey Participants: A Step-by-Step Guide and Application in Survey Methods. *Insights from the Field, Special issue: 'Advancements in Online and Mobile Survey Methods'* [10.13094/SMIF-2020-00017](https://doi.org/10.13094/SMIF-2020-00017)

Kušević, B. (2016). Zainteresirani roditelji uvijek nađu vremena za dolazak u školu! Suradnja obitelji i škole u kontekstu reprodukcije društvenih nejednakosti. *Društvena istraživanja*, 25 (2), 179-198. <https://doi.org/10.5559/di.25.2.02>

Kušević, B. (2017). Nacrtajte i jednu idealnu obitelj...Hegemonijske konstrukcije idealne obitelji u crtežima studenata pedagogije. *Školski vjesnik*, 66 (3), 309-326.

Lacković-Grgin, K. (2010). Doživljaj i praksa roditeljstva u različitim životnim razdobljima. *Društvena istraživanja*, 20 (4), 1063-1083. <https://doi.org/10.5559/di.20.4.07>

Lareau, A. (1987). Social Class Differences in Family-School Relationships: The Importance of Cultural Capital. *Sociology of Education*, LX (2), 73-85. <https://doi.org/10.2307/2112583>

Lavidas, K., Petropoulou, A., Papadakis, S. J., Apostolou, Z. T., Komis, V., Jimoyiannis, A., & Gialamas, V. (2022). Factors Affecting Response Rates of The Web Survey with Teachers. *Computers*, 11 (9:127). 1-14. [10.3390/computers11090127](https://doi.org/10.3390/computers11090127)

Lawson, M. A. (2003). School family relations in context: Parent and teacher perceptions of parent involvement, *Urban Education*, 38 (1), 77-133. <https://doi.org/10.1177/0042085902238687>

Levine, J., Pollack, H., & Comfort, M. (2001). Academic and Behavioural Outcomes Among the Children of Young Mothers, *Journal of Marriage and Family*, 63, 355-369. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2001.00355.x>

Lukaš, M., & Gazibara, S. (2010). Modaliteti suradničkih odnosa školskog pedagoga i roditelja. *Život i škola*, LVI (24), 210-229.

Ljubetić, M. (2014). *Od suradnje do partnerstva obitelji, odgojno-obrazovne ustanove i zajednice*. Zagreb.

Ljubetić, M., & Zadro, S. (2009). Samoprocjena kompetentnosti učitelja za pedagoški rad s roditeljima. *Školski vjesnik*, 58 (1), 33-48.

Maksimović, A. S., & Macanović, N. M. (2017). Intervju u kvalitativnim pedagoškim istraživanjima. *Zbornik Odsjeka za pedagogiju*, 26, 175-187.

Maleš, D. (1995). *Između djetinjstva i zrelosti*. Temposhop.

Maleš, D., Stričević, I., & Ljubetić, M. (2010). Osposobljavanje budućih pedagoga za rad s roditeljima. *Život i škola*, LVI (24), 34-44.

Markočić Dekanić, A., Markuš Sandrić, M., & Gregurović, M. (2019). *TALIS 2018: Učitelji, nastavnici i ravnatelji - cjeloživotni učenici*. Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja.

Matijević, M., Bilić, V., & Opić, S. (2016). *Pedagogija za učitelje i nastavnike*. Školska knjiga.

Mayring, P. (2000). Qualitative Content Analysis. *Forum: Qualitative Social Research*, 1 (2), 1-10. <https://doi.org/10.17169/fqs-1.2.1089>

Meeus, W. (2019). *Adolescent Development: Longitudinal Research into the Self, Personal Relationships and Psychopathology*. Routledge.

Milas, G. (2009). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Slap.

Mollborn, S., & Jacobs, J. (2015). "I'll Be There for You": Teen Parents' Coparenting Relationships. *Journal of Marriage and Family*, 77 (2), 373-387. <https://doi.org/10.1111/jomf.12175>

Mollborn, S. (2016). Teenage Mothers Today: What We Know and How It Matters. *Child Development Perspectives*, 11(1), 63-69. <https://doi.org/10.1111/cdep.12205>

Montagni, I., Cariou, T., Tzourio, C., Gonzalez-Caballero, J-L. (2019). "I don't know", "I'm not sure", "I don't want to answer": a latent class analysis explaining the informative value of nonresponse options in an online survey on youth health. *International Journal of Social Research Methodology*, 22 (6), 651-667. <https://doi.org/10.1080/13645579.2019.1632026>

Morton, T. A., Hornsey, M. J., & Postmes, T. (2009). Shifting ground: the variable use of essentialism in contexts of inclusion and exclusion. *The British journal of social psychology*, 48(1). 35-59. <https://doi.org/10.1348/014466607X270287>

National Commission for the Promotion of Equality/NCPE (2012). *The Life Prospects of Teenage Parents*. NCPE.

Neundorf, A., & Öztürk, A. (2022). How to Improve Representativeness and Cost-effectiveness in Samples Recruited through. *Meta: A Comparison of Advertisement Tools*. <https://doi.org/10.31219/osf.io/3g74n>

Obiteljski zakon (2019). *Narodne novine*, 98/2019.

Part, K., Moreau, C., Donati, S., Gissler, M., Fronteira, I., & Karro, H. (2013). Teenage pregnancies in the European Union in the context of legislation and youth sexual and reproductive

health services. *Acta Obstetricia et Gynecologica Scandinavica*, 92 (129), 1395-1406.
<https://doi.org/10.1111/aogs.12253>

Patel, M. X., Doku, V., Tennakoon, L. (2003). Challenges in recruitment of research participants. *Advances in Psychiatric Treatment*, 9 (229), 229-239. [10.1192/apt.9.3.229](https://doi.org/10.1192/apt.9.3.229)

Plutzer, E. (2019). Privacy, Sensitive Questions, and Informed Consent: Their Impacts on Total Survey Error, and the Future of Survey Research. *Public Opinion Quarterly*, 83 (1), 169-184.
<https://doi.org/10.1093/poq/nfz017>

Poncheri, R. M., Lindberg, J. T., Thompson, L. F., & Surface, E. A. (2008). A Comment on Employee Surveys: Negativity Bias in Open-Ended Responses. *Organizational Research Methods*, 11 (3), 614-630. <https://doi.org/10.1177/1094428106295504>

Porter, L. (2008). *Teacher-Parent Collaboration: Early childhood to adolescence*. ACER Press.

Phoenix, A., & Woollett, A. (1991). Motherhood: Social Construction, Politics and Psychology, U: Phoenix, A., Woollett, A., & Lloyd, E. (Ur.) *Motherhood: Meanings, Practices and Ideologies* (str.13-27). Sage.

Preez, A., Botha, A. J., Rabie, T., & Manyathi, D. G. (2019). Secondary school teachers' experiences related to learner teenage pregnancies and unexpected deliveries at school. *Health SA Gesondheid*, 24 (3), 1-7. <https://doi.org/10.4102/hsag.v24i0.1079>

Rađenović, A., & Smiljanić, M. (2007). *Priručnik za razrednike*. Alinea.

Rodin, U. (2016). *Porodi u zdravstvenim ustanovama u Hrvatskoj 2015. godine*. Hrvatski zavod za javno zdravstvo.

Rodin, U., Cerovečki, I., & Jezdić, D. (2021). *Izješće za 2020. godinu: Porodi u zdravstvenim ustanovama u Hrvatskoj 2020. godine*. Hrvatski zavod za javno zdravstvo.

Rothbart, M., & Taylor, M. (1992). Category labels and social reality: Do we view social categories as natural kinds? U: Semin, G. R., & K. Fiedler (Ur.), *Language and social cognition* (str.11-36). Sage.

Rudan, V. (2004). Normalni adolescentni razvoj. *Medix*, 10(52), 36-39.

Samuels, V., Stockdale, D., & Crase, S. (1994). Adolescent mothers adjustment to parenting, *Journal of Adolescence*, 17, 427-43. <https://doi.org/10.1006/jado.1994.1037>

Sanders, M. G., & Sheldon, S. B. (2009). *Principals matter: A guide to school, family, and community partnerships*. A SAGE Company.

Sawyer, S. M., Azzopardi, P. S., Wickremarathne, D., & Patton, G.C. (2018). The age of adolescence. *Lancet Child Adolescent Health*, 2 (3), 223-228. [https://doi.org/10.1016/S2352-4642\(18\)30022-1](https://doi.org/10.1016/S2352-4642(18)30022-1)

Scholz, E., & Zuell, C. (2012). Item non-response in open-ended questions: Who does not answer on the meaning of left and right? *Social Science Research*, 41 (6), 1415-1428. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2012.07.006>

Schreier, M. (2012). *Qualitative Content Analysis in Practice*. SAGE Publications.

Schuman, H., Presser, S., & Ludwig, J. (1981). Context Effects on Survey Responses to Questions About Abortion. *Public Opinion Quarterly*, 45 (2), 216-223. <https://doi.org/10.1086/268652>

Seamark, C. J., & Lings, P. (2004). Positive experiences of teenage motherhood: a qualitative study. *British Journal of General Practice*, 54 (508), 813-818.

Sharpe, S. (1987). *Falling For Love: Teenage Mothers Talk*. Virago Press.

Skoko, B., & Benković, V. (2009). Znanstvena metoda fokus grupa – mogućnosti i načini primjene. *Politička misao*, 46 (3), 217-236. <https://hrcak.srce.hr/50954>

Smith, T. E., Sheridan, S. M., Kim, E. M., Park, S., & Beretvas, S. N. (2019). The Effects of Family-School Partnership Interventions on Academic and Social-Emotional Functioning: a Meta-Analysis Exploring What Works for Whom. *Educational Psychology Review*, 32 (4), 511-544. <https://doi.org/10.1007/s10648-019-09509-w>

Smith, G.C.S., & Pell, J. P. (2001). Teenage pregnancy and risk of adverse perinatal outcomes associated with first and second births: population based retrospective cohort study. *BMJ Clinical Research*, 323 (7311), 1-5. <https://doi.org/10.1136/bmj.323.7311.476>

SmithBattle, L. (1995). Teenage Mothers' Narratives of Self: An Examination of Risking the Future. *Advanced Nursing Science*, 17 (4), 2-36. [10.1097/00012272-199506000-00004](https://doi.org/10.1097/00012272-199506000-00004)

SmithBattle, L. (2005). Teenage Mothers at Age 30'. *Western Journal of Nursing Research*, 27 (7), 831-850. [10.1177/0193945905278190](https://doi.org/10.1177/0193945905278190)

SmithBattle, L. (2013). Reducing the stigmatization of teen mothers. *The American Journal of Maternal Nursing*, 38, 235–241. [10.1097/NMC.0b013e3182836bd4](https://doi.org/10.1097/NMC.0b013e3182836bd4)

Sousa, B. J., & Clark, A. M. (2019). The Ubiquity and Invisibility of Research Failures: A Call to Share More. *International Journal of Qualitative Methods*, 19, 1-3. [10.1177/1609406919846977](https://doi.org/10.1177/1609406919846977)

Steinberg, L. (2014). *Age of opportunity: Lessons from the new science of adolescence*. Houghton Mifflin Harcourt. [10.1017/CBO9780511509599.006](https://doi.org/10.1017/CBO9780511509599.006)

Steinberg, L. (2017). *Adolescence (11th edition)*. McGraw-Hill Education.

Sterling Honing, A. (2012). Teen pregnancy. *International Journal of Adolescence and Youth*, 17 (4), 181-187. [10.1080/02673843.2012.655912](https://doi.org/10.1080/02673843.2012.655912)

Škutor, M. (2014). Partnerstvo škole i obitelji – temelj dječjeg uspjeha. *Napredak*, 154 (3), 209-222.

Turley, R.N.L. (2003). Are children of young mothers disadvantaged because of their mother's age or family background? *Child Development*, 74 (2), 465–474. [10.1111/1467-8624.7402010](https://doi.org/10.1111/1467-8624.7402010)

Turney, K., & Kao, G. (2009). Barriers to school involvement: Are immigrant parents disadvantaged? *The Journal of Educational Research*, 102 (4), 257-271. <https://doi.org/10.3200/JOER.102.4.257-271>

UNFPA (2013). *Adolescent pregnancy in Eastern Europe and Central Asia*. United Nations Population Fund.

UNICEF (2001). *A League Table of Teenage Births in Rich Nations*, Innocenti Report Card No. 3. Innocenti Research Centre.

Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina (2012). *Nacionalna strategija za uključivanje Roma, za razdoblje od 2013. godine do 2020. godine*.

Višnjić Jetvić, A. (2018). Suradnički odnosi odgojitelja i roditelja kao pretpostavka razvoja kulture zajednica odrastanja. U: Benčec Nikolovski, A. (Ur.), *Izazovi suradnje: Razvoj profesionalnih kompetencija odgojitelja za suradnju i partnerstvo s roditeljima* (str.77-110). Alfa d.d,

Walter, H. J., Gouze, K., & Lim, K. G. (2006). Teachers' beliefs about mental health needs in inner city elementary schools. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 45 (1), 61-68.

Wang, Y., Deng, C., & Yang, X. (2016). Family economic status and parental involvement: Influences of parental expectation and perceived barriers. *School Psychology International*, 37 (5), 536-553. <https://doi.org/10.1177/0143034316667646>

Weiss, J.A., Robinson, S., Fung, S., Tint, A., Chalmers, P., & Lunskey, Y. (2013). Family hardiness, social support, and self-efficacy in mothers of individuals with Autism Spectrum Disorder. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 7, 1310-1317. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2013.07.016>

White, M. D., & Marsh, E. (2006). Content Analysis: A Flexible Methodology. *Library Trends*, 55 (1), 22-45. [10.1353/lib.2006.0053](https://doi.org/10.1353/lib.2006.0053)

Wiemann, C., Rickert, V., Berenson, A., & Volk, R. (2005). Are pregnant adolescents stigmatized by pregnancy? *Journal of Adolescence Health*, 36 (4), 1-8. [10.1016/j.jadohealth.2004.06.006](https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2004.06.006)

Williams, T., & Sanchez, B. (2011). Identifying and Decreasing Barriers to Parent Involvement for Inner-City Parents. *Youth & Society*, 45 (1), 54-74. <https://doi.org/10.1177/0044118X11409066>

Wilson, S., & McGuire, K. (2021). “They”d already made their minds up’: understanding the impact of stigma on parental engagement. *British Journal of Sociology of Education*, 42 (5-6), 775-791. <https://doi.org/10.1080/01425692.2021.1908115>

Wright, P. A. (2008). Adolescent Parenthood Through Educators’ Eyes: Perceptions of Worries and Provision of Support. *Urban Education*, 43 (6), 671-695. [10.1177/0042085907311827](https://doi.org/10.1177/0042085907311827)

Yan, T., & Curtin, R. (2010). The Relation Between Unit Nonresponse and Item Nonresponse: A Response Continuum Perspective. *International Journal of Public Opinion Research*, 22 (4), 535-551. <https://doi.org/10.1093/ijpor/edq037>

Yardley, E. (2008). Teenage mothers’ experiences of stigma. *Journal of Youth Studies*, 11, 671–684. <https://doi.org/10.1080/13676260802392940>

Yzerbyt, V. Y., Rogier, A., & Fiske, S. (1998). Group entitativity and social attribution: On translating situational constraints into stereotypes. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 24, 1090-1104. <https://doi.org/10.1177/01461672982410006>

Zeck, W., Bjelić-Radišić, V., Haas, J., & Greimel, E. (2007). Impact of Adolescent Pregnancy on the Future Life of Young Mothers in Terms of Social, Familial, and Educational Changes. *Journal of Adolescent Health*, 41, 380-388. [10.1016/j.jadohealth.2007.05.012](https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2007.05.012)

Web-izvori

America's Health Rankings (2021) *Explore Teens Moms in the United States*. https://www.americashealthrankings.org/explore/health-of-women-and-children/measure/TeenBirth_MCH (10.02.2023)

Centers for Disease Control and Prevention (2021) *About Teen Pregnancy*. <https://www.cdc.gov/teenpregnancy/about/index.htm> (10.02.2023)

Hartman, T., Levine, A. J., Hart, S. (2022) *Abortion access in a post-Roe America*. Reuters Graphic. <https://graphics.reuters.com/USA-ABORTION/GRAPHIC/zgpomdbeopd/index.html> (10.02.2023)

MojaPlaća Croatia (n.d.) *Secondary School Teacher Education, Science & Research*. <https://www.mojaplaca.hr/en/salaryinfo/education-science-research/secondary-school-teacher> (10.02.2023)

The World Bank (2022). *Adolescent fertility rate (births per 1,000 women ages 15-19) – European Union*. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.ADO.TFRT?locations=EU> (10.02.2023)

Typeform (n.d.). *Choose the plan that works for you*. <https://www.typeform.com/pricing/> (10.02.2023)

Typeform (n.d.). *Security at Typeform*. https://www.typeform.com/help/a/security-at-typeform-360029259552/#h_01FDEP576R1N9QVVMMZZXV52HW (10.02.2023)

Typeform (n.d.). *What is GDPR?* <https://www.typeform.com/help/a/what-is-gdpr-360029580771/> (10.02.2023)

Typeform (n.d.). *Working with your responses: the Table view*. <https://www.typeform.com/help/a/working-with-your-responses-the-table-view-360029253732/> (10.02.2023)

Typeform (n.d.). *What happens to deleted responses, typeforms and accounts*. <https://www.typeform.com/help/a/what-happens-to-deleted-responses-typeforms-and-accounts-360040196472/> (10.02.2023)

World Health Organization (2022). *Adolescent Health*. https://www.who.int/health-topics/adolescent-health#tab=tab_1 (10.02.2023)

Prilog 1 – Molba moderatorima za dijeljenje poziva na istraživanje

Poštovani/Poštovane,

moje ime je Ana Lalić. Apsolventica sam Odsjeka za pedagogiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Trenutno provodim istraživanje čiji je cilj *opisati barijere suradnji obitelji i škole koje su osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji identificirali u suradnji sa školom koju njihovo dijete pohađa, a za koje smatraju da proizlaze iz dobi u kojoj su postali roditeljima, kao i roditeljske prijedloge za eliminaciju tih barijera.*

Kontaktiram Vas kako bih dobila Vaše dopuštenje da poziv na ispunjavanje anketnog upitnika u svrhu navedenog istraživanja podijelim sa članovima grupe čiji ste admin/korisnicima foruma koji moderirate ili da ga Vi podijelite u moje ime ako je takav pravilnik foruma/grupe. Ova poruka putem koje tražim Vaše dopuštenje NIJE poziv koji bi se podijelio sa korisnicima/članovima, već se poziv koji želim podijeliti nalazi u dokumentu priloženom ovoj poruci.

Ova grupa/forum odabrana je za dijeljenje poziva za sudjelovanje u istraživanju jer se da pretpostaviti da među svojim članovima/korisnicima imate pojedince koji odgovaraju profilu osobe na koji se ovo istraživanje odnosi.

U nastavku možete pronaći neke informacije koje Vas mogu zanimati prije nego donesete odluku želite li dozvoliti dijeljenje poziva na istraživanje.

Ovaj upitnik namijenjen je osobama koje su roditeljima **postale u dobi od 10 do 19 godina**, a koje su u trenutku ispunjavanja upitnika **punoljetne** i čije **prvorođeno dijete trenutno pohađa osnovnu školu**.

Sudjelovanje u istraživanju je potpuno dobrovoljno i sudionici imaju pravo odustati od ispunjavanja upitnika u bilo kojem trenutku ako im nije ugodno odgovoriti na neko pitanje ili ako iz bilo kojega razloga ne žele nastaviti. Ako se odluče sudjelovati u ovom istraživanju, za ispunjavanje upitnika će im trebati **do 15 minuta**.

Odgovori sudionika pohranit će se na serveru platforme *Typeform* i koristit će se isključivo u svrhu ovoga istraživanja i izradu materijala za poboljšanje suradnje škole i osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji. Odgovori nisu javni, već je pristup njima ograničen na mene i mentoricu ovog diplomskog rada (doc. dr. sc. Barbara Kušević). Odgovori će biti trajno obrisani sa platforme *Typeform* nakon obrane diplomskog rada.

Nakon što prikupljanje odgovora završi, iz prikupljenih odgovora će se ukloniti svi potencijalno identificirajući podaci i u tom će se obliku pohraniti u mapi na mom računalu koja će biti zaštićena lozinkom poznatoj jedino meni. Odgovori prikupljeni istraživanjem će se na taj način čuvati u trajanju 5 godina, po čijem isteku će također biti trajno obrisani.

Ako imate bilo kakvih pitanja i nedoumica prije nego donesete odluku želite li dopustiti/podijeliti poziv na istraživanje, slobodno me kontaktirajte ovdje ili na e-mail adresu analalic0208@gmail.com.

Unaprijed zahvaljujem na Vašem odgovoru,
Ana Lalić

Prilog 2 – Poziv na istraživanje koji će se objaviti na forumima i društvenim mrežama

Poštovani/e članovi/-ice grupe / Poštovani/e korisnici/-e foruma ,
pozivam Vas na sudjelovanje u istraživanju koje proučava suradnju škole i osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji.

Ovaj upitnik namijenjen je osobama koje su roditeljima **postale u dobi od 10 do 19 godina**, a koje su u trenutku ispunjavanja upitnika **punoljetne** i čije **prvorodeno dijete trenutno pohađa osnovnu školu**.

Istraživanje se provodi putem anketnog upitnika koji se sastoji od 2 pitanja. Za ispunjavanje upitnika će Vam trebati do 15 minuta.

Sudjelovanje u istraživanju je anonimno. Kako bi zadržali svoju anonimnost, **molim da ne lajkate ovu objavu niti pišete komentare** u kojima izražavate želju za sudjelovanjem.

Ako ste zainteresirani za sudjelovanje u istraživanju, detaljnije informacije možete pronaći na sljedećem linku na kojemu možete pronaći i anketni upitnik.

Unaprijed Vam zahvaljujem na sudjelovanju,
Ana Lalić.

Prilog 3 – Informacije o istraživanju navedene prije samoga anketnog upitnika

Dragi sudionici,

moje ime je Ana Lalić i apsolventica sam Odsjeka za pedagogiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Pozivam Vas da ispunjavanjem upitnika sudjelujete u istraživanju koje provodim u svrhu izrade svoga diplomskoga rada. Ovaj upitnik namijenjen je istraživanju teme suradnje škole i osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji *s ciljem da se opišu barijere suradnji obitelji i škole koje su osobe koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji identificirali u suradnji sa školom koju njihovo dijete pohađa, a za koje smatraju da proizlaze iz dobi u kojoj su postali roditeljima, kao i roditeljske prijedloge za eliminaciju tih barijera.*

Ovaj upitnik namijenjen je osobama koje su roditeljima **postale u dobi od 10 do 19 godina**, a koje su u trenutku ispunjavanja upitnika **punoljetne** i čije **prvorodeno dijete trenutno pohađa osnovnu školu**.

Sudjelovanje u ovom istraživanju je potpuno dobrovoljno i imate pravo odustati od ispunjavanja upitnika u bilo kojem trenutku ako Vam nije ugodno odgovoriti na neko pitanje ili ako iz bilo kojega razloga ne želite nastaviti. Ako se odlučite sudjelovati u ovom istraživanju, za ispunjavanje upitnika će Vam trebati **do 15 minuta**.

Ovaj upitnik je anonimn i povjerljiv. Od Vas se neće tražiti informacije putem kojih Vas se može identificirati (npr. Vaše ime, ime škole, mjesto stanovanja, e-mail adresa i sl.). Ovo istraživanje provodi se na platformi *Typeform* koja NE bilježi Vašu IP adresu/broj, već generira poseban kod kako bi Vam pružila dodatnu razinu privatnosti.

Vaši odgovori pohranjuju se na serveru platforme *Typeform* i koristit će se isključivo u svrhu ovog istraživanja i izradu materijala za poboljšanje suradnje škole i osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji. Vaši odgovori nisu javni, već je pristup njima ograničen na mene i mentoricu ovog

diplomskog rada (doc. dr. sc. Barbara Kušević). Odgovori će biti trajno obrisani sa platforme *Typeform* nakon obrane diplomskog rada.

Nakon što prikupljanje odgovora završi, iz prikupljenih odgovora će se ukloniti svi potencijalno identificirajući podaci i u tom će se obliku pohraniti u mapi na mom računalu koja će biti zaštićena lozinkom poznatoj samo meni koji će se na taj način čuvati u trajanju 5 godina nakon čega će također biti trajno obrisani.

Ako želite saznati dodatne informacije o sigurnosnim aspektima platforme *Typeform* možete ih pronaći na <https://www.typeform.com/help/a/security-at-typeform-360029259552/>.

Provođenje ovoga istraživanja odobreno je 24. Listopada 2022. godine od strane *Povjerenstva za etičnost u pedagojskim istraživanjima Filozofskog fakulteta u Zagrebu*.

U slučaju bilo kakvih pitanja u vezi upitnika, o općim informacijama o istraživanju ili ako želite saznati rezultate istraživanja možete me kontaktirati putem e-mail adrese analalic0208@gmail.com. Pri tome vodite računa da na taj način možda nećete moći ostati potpuno anonimni, ovisno o adresi putem koje me kontaktirate.

Rizik ovoga istraživanja je minimalan, a odgovaranjem na pitanja u upitniku možete podijeliti svoja iskustva i na taj način doprinijeti širenju znanstvenih spoznaja o ovoj temi, a potencijalno doprinijeti i transformaciji prakse suradnje obitelji i škole.

Unaprijed Vam zahvaljujem na sudjelovanju.

Prilog 4 – Informirani pristanak

Pristanak na 10 ispod navedenih točaka planira se zatražiti unutar upitnika nakon uvodnog ekrana na kojem će biti navedene osnovne informacije o istraživanju. Nakon što su pročitali osnovne informacije, jedna po jedna točka će se pojaviti na ekranu i sudionici će morati kliknuti PRISTAJEM ili NE PRISTAJEM. Odabran je pojedinačni pristup svakoj točki kako bi se pokušalo osigurati da potencijalni sudionici pažljivo pročitaju sve uvjete sa kojima trebaju biti suglasni.

1. Informiran/na sam da se preda mnogim nalazima informacije o istraživanju „Barijere suradnji škole i osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji“, koje u okviru svog diplomskog rada (pod mentorstvom dr. sc. Barbare Kušević) provodi studentica pedagogije Ana Lalić.
2. Izjavljujem da sam informiran/a o cilju i postupku istraživanja.
3. Također sam informiran/a o riziku istraživanja i mom potencijalnom doprinosu znanosti i praksi sudjelovanjem u ovom istraživanju.
4. Informiran/na sam o načinu pohrane mojih odgovora i duljini vremena tijekom kojega će moji odgovori biti čuvani.
5. Također sam suglasan/na s time da se pojedini dijelovi odgovora upitnika citiraju/parafraziraju u diplomskom radu koji će kasnije biti dostupan široj populaciji samo na način koji osigurava da me se neće moći identificirati.
6. Suglasan/na sam da se rezultati istraživanja koriste u svrhu izražavanja aktivnosti namijenjenih odgojno-obrazovnim djelatnicima s ciljem unapređivanja suradnje obitelji i škole.
7. Svjestan/na sam da je moj pristanak na istraživanje dobrovoljan i da imam pravo odustati u bilo kojem trenutku, bez pojašnjavanja razloga odustajanja.
8. Obaviješten/a sam da se za uvid u rezultate istraživanja i oko bilo kojeg pitanja ili zabrinutosti vezanima za istraživanje mogu obratiti studentici putem e-mail adrese analalic0208@gmail.com , čije sam kontakte dobio/la prije početka istraživanja te da sam informiran da na taj način neću ostati potpuno anonimn autorici istraživanja.

9. Obaviješten/sam da je za moje sudjelovanje u ovome istraživanju nužno da sam punoljetan/punoljetna, da sam postao roditelj u dobi od 10 do 19 godina i da moje prvorodeno dijete trenutno pohađa osnovnu školu.
10. Pristajem sudjelovati u anketiranju u svrhu ovoga istraživanja.

Prilog 5 - Anketni upitnik

Molim Vas da pažljivo pročitate upute ispod prije nego krenete s ispunjavanjem upitnika.

Ovaj upitnik sastoji se od 2 pitanja u kojima nema unaprijed ponuđenih odgovora, već Vi odgovarate vlastitim riječima upisivanjem odgovora u polje koje se nalazi ispod pitanja. Ovaj oblik pitanja omogućava Vam slobodu izražavanja i mogućnost objašnjavanja svojih odgovora. Molim Vas da na pitanja ispod **odgovorite što detaljnije** kako bi dobili što jasniju i cjelovitiju sliku onoga što opisujete.

Na pitanja koja slijede odgovarajte misleći **na prvorodeno dijete upisano u osnovnu školu.**

1. Što je detaljnije moguće opišite situacije u kojima je, prema Vašoj procjeni, dob u kojoj ste postali roditeljem bila preprekom kvalitetnoj suradnji između Vas i škole koju Vaše dijete pohađa. Napominjem da u ovome pitanju nema točnih i netočnih odgovora - svaki opis bilo čega što Vi držite preprekom u opisanoj situaciji vrijedan je prilog ovome istraživanju! Ako prema Vašem mišljenju takve situacije nisu postojale, molim Vas kratko pojašnjenje toga odgovora. Molim Vas da vodite računa o zaštiti svoje anonimnosti izostavljanjem svih identificirajućih podataka iz svojih opisa.

2. Što je detaljnije moguće opišite što biste savjetovali školi koja želi unaprijediti suradnju s osobama koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji.

Zahvaljujem Vam na sudjelovanju u ovome istraživanju!

Prilog 6 – Izjava Povjerenstva za etičnost u pedagojskim istraživanjima

Zagreb, 24. listopada 2022.

IZJAVA POVJERENSTVA ZA ETIČNOST U PEDAGOGIJSKIM ISTRAŽIVANJIMA

Povjerenstvo za etičnost u pedagojskim istraživanjima Odsjeka za pedagogiju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu u sastavu:

- doc. dr. sc. Ana Blažević Simić
- dr. sc. Zoran Horvat
- dr. sc. Ružica Jurčević

na sastanku Povjerenstva održanome 24. listopada 2022. godine zaključilo je da se niže navedeni prijedlog istraživanja može proglasiti valjanim sa stajališta etike istraživanja.

Naslov predloženoga istraživanja: Barijere suradnji škole i osoba koje su roditeljstvo ostvarile u adolescenciji

Program: Diplomski studij pedagogije

Mentorica: doc. dr. sc. Barbara Kušević

Voditeljica istraživanja: Ana Lalić

doc. dr. sc. Ana Blažević Simić

Predsjednica Povjerenstva za etičnost u pedagojskim istraživanjima

Prilog 7 – Opis situacija namijenjen sudionicima broj 2

Marko je novi učenik Vašeg 4. razreda. Prosječan je učenik koji jako voli Prirodu i društvo i TZK iz kojih ima sve petice. Čim se pridružio razredu, odlično se uklopio i pronašao je dva najbolja prijatelja, Ivana i Fabijana, s kojima svaki dan igra nogomet nakon škole. Marko je jako veselo i društveno dijete koje se ponekad ne može fokusirati na nastavu jer bi radije razgovarao s prijateljima. Primijetili ste da su se Markove ocjene pogoršale u posljednjih mjesec dana te da je dobio dvije jedinice iz Prirode i društva, a na TZK nije htio sudjelovati u igranju graničara, inače jednoj od njegovih najdražih igara. Već 3 dana za redom kada ste odlazili sa posla, primijetili ste da Marko ne igra nogomet sa Ivanom i Fabijanom. Kada ste ih priupitali gdje je Marko, rekli su da se više ne vole družiti s Markom jer je postao jako bezobrazan.

Opis situacije koji se razlikuje za svaku grupu:

Grupa 1

Markovoj mami Sofiji (26) poslali ste mail u ponedjeljak u kojem ste je upitali kada može doći na razgovor u školu. S obzirom da niste dobili odgovor, sutradan ste je nazvali 3 puta. Malo ste iznervirani jer ne razumijete zašto Vam ne odgovara na pozive. Markova mama nazvala Vas je u srijedu i dogovorili ste se da će doći na razgovor danas u 17 sati. Trenutno je 17:15 i Markova mama upravo je ušla u Vašu učionicu. Ne znate puno o njoj jer je Marko novi učenik u razredu i niste ju stigli upoznati. Znaete samo da je samohrana majka koja radi kao blagajnica u jednoj lokalnoj trgovini i da je Marka rodila kada joj je bilo 16 godina.

Grupa 2

Markovom tati Tomislavu (35) poslali ste mail u ponedjeljak u kojem ste ga upitali kada može doći na razgovor u školu. S obzirom na to da niste dobili odgovor, sutradan ste ga nazvali 3 puta. Malo ste iznervirani jer ne razumijete zašto Vam ne odgovara na pozive. Markov tata nazvao Vas je u srijedu i dogovorili ste da će doći na razgovor danas u 17 sati. Trenutno je 17:15 i Markov tata upravo je ušao u Vašu učionicu. Ne znate puno o njemu jer je Marko novi učenik u razredu i niste ga stigli upoznati. Znaete samo da je Tomislav poduzetnik koji jako često putuje.

Grupa 3

Markovim mamama, Antoniji (38) i Karli (40), poslali ste mail u ponedjeljak u kojem ste ih upitali kada mogu doći na razgovor u školu. S obzirom da niste dobili odgovor, sutradan ste ih nazvali 3 puta. Malo ste iznervirani jer ne razumijete zašto Vam ne odgovaraju na pozive. Markova mama Antonija nazvala Vas je u srijedu i dogovorili ste da će njezina supruga Karla doći na razgovor danas u 17 sati. Trenutno je 17:15 i Markova mama Karla upravo ulazi u Vašu učionicu. Ne znate puno o njoj jer je Marko novi učenik u razredu i niste ju stigli upoznati. Znete samo da je Karla liječnica i da je Marko posvojen.

Grupa 4

Markovom tati, Stjepanu (52), poslali ste mail u ponedjeljak u kojem ste ga upitali kada može doći na razgovor u školu. S obzirom da niste dobili odgovor, sutradan ste ga nazvali 3 puta. Malo ste iznervirani jer ne razumijete zašto Vam ne odgovara na pozive. Markov tata Stjepan nazvao Vas je u srijedu i dogovorili ste da će doći na razgovor danas u 17 sati. Trenutno je 17:15 i Markov tata upravo ulazi u Vašu učionicu. Ne znate puno o njemu jer je Marko novi učenik u razredu i niste ga stigli upoznati. Znete samo da se bavi poljoprivredom i da je Marko jedno od petero djece u obitelji.

Prilog 8 – Opis situacija namijenjen sudionicima broj 4

Grupa 1

Vaše ime je Sofija (26) i imate sina Marka (10). Samohrana ste majka koja je dobila dijete sa 16 godina. Nakon što ste završili srednju školu, počeli ste raditi kako biste se mogli brinuti za Marka. Nedavno ste odlučili nastaviti svoje školovanje i upisati studij novinarstva. Na studiju ste upoznali Dejana s kojim ste ostvarili romantični odnos. Markova učiteljica Vas je pozvala na razgovor u školu jer je primijetila promjene u Markovu ponašanju. Mail koji Vam je poslala niste vidjeli, a na pozive joj niste odgovorili jer ste bili na poslu i na predavanju. Nazvali ste ju čim ste stigli. U ovome trenutku se nalazite na sastanku sa učiteljicom. Zakasnili ste 15 minuta jer Vas šef nije htio pustiti da ranije izađete sa posla.

Grupa 2

Vaše ime je Tomislav (35) i imate sina Marka (10) koji pohađa 4. razred. Marko je dobro dijete s kojim nikada niste imali problema. Markova učiteljica pozvala Vas je na razgovor jer je primijetila promjene u Markovu ponašanju. Imate vlastitu građevinsku firmu zbog koje često putujete. Marko je ostao živjeti s Vama kada se Markova mama odselila. U ovome trenutku se nalazite na sastanku sa učiteljicom. Zakasnili ste 15 minuta jer ste zapeli u gužvi kada ste se vraćali sa gradilišta.

Grupa 3

Vaše ime Karla (40) i imate sina Marka (10) kojeg ste posvojili kada je imao 11 mjeseci zajedno sa svojim suprugom Antonijom (38) koja je pravica. Radite kao liječnica u jednoj bolnici. Kada je Vaša supruga primila poziv od učiteljice Vašeg sina da trebate doći u školu, nazvala Vas je i dogovorili ste se za sastanak. Niste sigurni o čemu će biti razgovor, ali primijetili ste da je Marko povučeniji nakon što je to saznao. U ovome trenutku se nalazite na sastanku sa učiteljicom. Zakasnili ste 15 minuta jer ste radili noćnu smjenu i kasnije se probudili.

Grupa 4

Vaše ime je Stjepan (52) i sa svojom suprugom Silvijom (48) imate petero djece. Jedno od te djece je i Marko (10) koji pohađa 4. razred. Imate svoje imanje na kojem uzgajate voće i povrće koje

prodajete na tržnici. Markova učiteljica nazvala Vas je nekoliko puta. Bili ste zauzeti pa ste na njen poziv odgovorili kada ste stigli. Niste sigurni zašto Vas poziva u školu jer niste primijetili nikakve promjene u Markovu ponašanju, osim što je postao šutljiviji. Vi i supruga trenutno ste jako sretni jer ste saznali da ćete uskoro dobiti šesto dijete. Kada ste to podijelili sa svojom djecom, Marko, vaše najmlađe dijete, nije bilo sretno, ali je s vremenom prihvatio situaciju. U ovome trenutku nalazite se na sastanku sa učiteljicom. Zakasnili ste 15 minuta jer ste sa suprugom bili na pregledu.

Prilog 9 – Listić namijenjen sudionicima 1 i 3

Markova (10) učiteljica pozvala je mamu/tatu na razgovor u školu jer je primijetila promjene u Markovu ponašanju i uspjehu u školu. Na pitanja ispod odgovorite na osnovu simuliranog sastanka koji će prikazati Vaše kolege iz grupe. Simultano vodite bilješke o svim zapažanjima koje biste voljeli komentirati sa svojim kolegama.

1. Koje ste karakteristika roditelja zapamtili?
2. Opišite nastavnika s najmanje tri riječi.
3. Opišite roditelja s najmanje tri riječi.
4. Koji je po Vama uzrok Markovih promjena u ponašanju?
5. Jesu li učitelj i roditelj zajednički došli do rješenja? Na koji način?
6. Imajući na umu specifičnosti situacije u kojoj se roditelj nalazi, za koja bi njegova ponašanja učitelj trebao imati razumijevanja?
7. Što biste promijenili u načinu na koji je učitelj pristupio razgovoru?
8. Je li u razgovoru nešto ostalo nedorečeno što biste vi raspravili (od strane roditelja ili učitelja)?
9. Što bi učitelj trebao napraviti u budućnosti da nastavi graditi odnos s ovim roditeljem?
10. Što bi roditelj trebao napraviti u budućnosti da nastavu graditi odnos s učiteljem?

Prilog 10 – Evaluacijski listić

Nakon radionice osjećam se _____.

Na radionici naučio/la sam _____.